

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Andrea Smělá

Vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Ve Skutči dne 18. 3. 2016

.....
Andrea Smělá

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, pomoc a cenné rady, které mi v průběhu zpracování práce poskytla.

Seznam použitých zkratek

EŘ	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon o pomoci v hmotné nouzi	Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o registrovaném partnerství	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o soudních poplatcích	Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	7
1 Právní úprava	11
1.1 Vývoj právní úpravy od počátků až k ZOR	11
1.2 Právní úprava podle OZ	14
1.3 Procesní právní úprava	14
2 Pojem výživné a vyživovací povinnost	16
2.1 Druhy vyživovací povinnosti a vzájemné vztahy	18
2.2 Zásady vyživovací povinnosti	19
2.3 Vyživovací povinnost a soulad s dobrými mravy	20
3 Výživné rozvedeného manžela obecně	22
3.1 Vznik vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu	23
3.2 Zánik vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu	27
4 Sankční výživné	31
4.1 Domácí násilí	33
5 Rozsah a trvání vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely	34
5.1 Dohoda	34
5.2 Soudní rozhodnutí	35
5.3 Úprava v ZOR	36
6 Vyživovací povinnost mezi manžely	37
6.1 Rozsah výživného mezi manžely	38
6.2 Splatnost výživného a jeho plnění	39
6.3 Řízení před soudem	39
6.4 Shrnutí	40
7 Řízení o určení vyživovací povinnosti rozvedeného manžela podle současné právní úpravy	42
7.1 Obecně k procesní úpravě	42
7.2 Právní úprava vyživovací povinnosti	43
7.2.1 Zahájení řízení	43
7.2.2 Průběh řízení	45
7.2.3 Dokazování	46
7.2.4 Rozhodnutí	47
7.2.5 Vykonatelnost rozhodnutí a jeho výkon	48

7.2.6	Soudní poplatky	49
7.2.7	Náklady řízení.....	50
7.2.8	Odvolání a mimořádné opravné prostředky	50
8	Statistika rozvodů a počtu řízení o výživném rozvedeného manžela	52
Závěr	54
Seznam literatury	60
Shrnutí	64
Summary	65
Klíčová slova	66

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma Vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu, jelikož se jedná o zvláštní institut, který se určitým způsobem liší od ostatních. Myslím si, že je to společensky zajímavé téma, kterému není věnována příliš velká pozornost a málokdo ví, že takový institut v naší české právní úpravě rodinného práva existuje.

Rodinné právo určitým způsobem působí na každého z nás nezávisle na tom, v jakém prostředí žijeme, v jakých životních podmínkách a za jakých okolností jsme vychováváni. Je to způsobeno osobním charakterem tohoto odvětví práva a jeho úzkou spojitostí s lidskými vztahy a citovými hodnotami. Díky tomu se jedná o značně specifické právní odvětví.

Manželství jako institut existuje od nepaměti a rodina jako taková je základem státu. V jaké rodině vyrůstáme a to, co nás naučí, se následně odráží v našem budoucím životě. Ovlivní to náš celkový pohled na svět, naše chování a další aspekty budoucího života. Vzhledem k tomu, že každá rodina je zcela individuální, liší se i hodnoty, které jsou jejími členy považovány za důležité. Pro někoho to může být vzdělání, kariéra, zaměstnání, pro jiného naopak právě rodina a citové zázemí v ní.¹

Podle úpravy rodinného práva v České republice je tradičním základem rodiny manželství, kdy účelem tohoto institutu je založení rodiny, výchova dětí a samozřejmě také vzájemná pomoc a podpora.² Aby manželství platně vzniklo, je třeba splnění zákonných podmínek. Právní úprava je v této věci kogentní. V případě, že předpoklady pro vznik manželství nebudou splněny, soud prohlásí manželství za neplatné.³ Podmínky vzniku manželství jsou uvedené v §§ 656–676 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „OZ“). V české právní úpravě je manželství založeno na principu monogamie, což znamená vztah jednoho muže a jedné ženy a jedná se o „*životní společenství, tedy obsahem tohoto vztahu nejsou jen práva a povinnosti.*“⁴ Ovšem pokud se podíváme na manželství jako na právní vztah, tak v této rovině jsou obsahem právě práva a povinnosti,⁵ které vznikají uzavřením manželství. Jsou jimi například povinnost žít spolu, být si věrni, respektovat důstojnost, vzájemně si pomáhat, dále také vzniká společné jmění manželů a vzájemná vyživovací povinnost, kdy tyto povinnosti jsou upraveny v § 687 a následujících OZ. Manželství je soukromý vztah, do kterého právo nemůže zasahovat žádnými postihy,

¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 11.

² Podle § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3 (§ 655 OZ).

⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka, SPÁČIL, Ondřej. Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 6, s. 216.

⁵ Tamtéž.

tudíž normy upravující tento vztah mají charakter takzvaných proklamativních norem, které hovoří o tom, co je ve společnosti uznáváno a co si společnost přeje. K prosazování těchto norem nelze používat státní donucení. Práva a povinnosti manželů se rozdělují na práva osobního a majetkového charakteru.⁶ Manželství by tedy mělo vytvářet pevný citový základ pro rodinu a rodina by měla vyvolávat pocit bezpečí, stálosti a pevnosti pro všechny její členy, kteří by si měli vzájemně pomáhat ve všech oblastech společného života.

V průběhu let se ale mění všeobecný názor společnosti na manželství. V poslední době se již nejedná o tak výjimečný institut jako v dřívějších dobách, kdy neexistoval takový vysoký stupeň rozvodovosti jako je tomu v současném světě. Manželství již není pro lidstvo tak pevným základem rodiny a důležitým prvkem jejich životů jako tomu kdysi bývalo. Dříve byly sňatky domluvené mezi rodinami a to z různých důvodů, často proti vůli snoubenců. I když v současné době se ještě stále v některých zemích tato „manželství z rozumu“ ojediněle vyskytují, je manželství obecně založeno na tom principu, že každý může uzavřít manželství, s kýmkoliv bude chtít a hlavní roli zde hrají z velké části city. Možná právě proto se mnoho manželství rozvádí, jelikož city jsou pomíjivé a po vyprchání emocí již není nic, co by partneri měli společné a jejich cesty se následně rozcházejí, jelikož je to pro ně jednodušší východisko, než řešit nastalé problémy.⁷

V dnešní moderní době dochází ke stále častějším rozvodům, s nimiž je spojen i zánik práv a povinností. Otázky, proč tomu tak je a jaké jsou příčiny tohoto stavu, je vhodnější pokládat spíše odborníkům z oblasti psychologie a sociologie. Možná je to přístupem současné společnosti, kdy obecné hodnoty jsou jiné než v minulých dobách, zaměřené více na konzum a materiální statky, což vede u společnosti k touze vydělat co nejvíce peněz. Lidé chtějí to, co si nemohou dovolit a tento chtíč je pak na úkor druhých, zvláště členů rodiny, kterých se to dotýká nejvíce. Tyto současné tendence ovlivňují chování a myšlení společnosti, lidé nepřemýšlí do budoucna, důležitá je pro ně současnost.⁸

Společně s rozvodovým řízením pak nastává situace, kdy účastníci rozvodu musí řešit mnoho věcí spojených s ukončením jejich manželství. Nastanou spory o péči o děti, o rozdělení majetku a mnoho dalších, jakož i v některých případech řešení vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu. Je tedy třeba vyřešit vztahy, které vznikly uzavřením manželství, i pro nově vzniklou skutečnost – rozvod manželů a jejich separaci. V těchto

⁶ WESTPHALOVÁ, SPÁČIL: *Nová právní úprava...*, s. 217.

⁷ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 14.

⁸ Tamtéž., s. 12.

případech je nutné, aby zákon upravoval poměry v takto vzniklých situacích a poskytl tak všem těmto osobám pomoc při řešení nastalého problému.

V českém právním řádu není obsažena definice rodiny, úprava v OZ se týká manželského soužití, ale jak je poté vidět v praxi, určitý „fungující útvar“ vzniká i mezi partnery, kteří nejsou manželé.⁹ Stále více nastávají situace, kdy partneři spolu žijí, vychovávají své děti a společně uhrazují své potřeby, aniž by spolu uzavřeli manželství a vytvořili tím pro svoji rodinu pevný rodinný svazek. Tento vztah se nazývá nesezdané soužití – vztah mezi druhem a družkou. Zmíněný institut není upraven v OZ a nebyl zahrnut ani v úpravě zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOR“).¹⁰

Cílem mé práce je poskytnout obecný pohled na institut vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu, rozebrat problematiku vyživovací povinnosti po rozvodu, její vznik, zánik, rozsah, trvání této povinnosti a s tím související otázku posuzování dobrých mravů. Ráda bych se věnovala otázce, zda vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu je pokračováním vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely nebo zda se jedná o nově vznikající institut po zániku manželství. Dále se budu soustředit na problematiku určování výše tohoto výživného a procesní řízení týkající se vyživovací povinnosti po rozvodu.

Jelikož je od ledna roku 2014 účinný nový OZ, zaměřím se na srovnání současné hmotněprávní úpravy, tedy OZ, se starou právní úpravou ZOR (pozbyl účinnosti), která bude určitě ještě pár let naši společnost ovlivňovat.¹¹

V jedné kapitole své práce bych se ráda věnovala i vyživovací povinnosti mezi manžely za trvání manželství a vymezila tak základní rozdíly mezi těmito instituty.

Smyslem mé práce je tedy odpovědět na otázky co je podstatou vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu, jak je pohlíženo na dobré mravy v souvislosti s tímto institutem, zda je tato problematika v zákoně dostatečně upravena a dále také porovnání staré a nové právní úpravy.

Svoji diplomovou práci budu zpracovávat z právního pohledu a to využitím vědeckých metod, konkrétně analýzy – rozborem jednotlivých prvků v ustanovení zákona, dále komparativní metody, tedy porovnávání platné a účinné právní úpravy v OZ, s úpravou obsaženou v ZOR. Chci vymezit hlavní rozdíly, které se týkají témat jako například podmínky pro vznik, zánik a rozsah vyživovací povinnosti a další jiné odchylky mezi těmito

⁹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 11.

¹⁰ WESTPHALOVÁ, SPÁČIL: *Nová právní úprava...*, s. 216.

¹¹ V rámci přetrvávání znalostí starých institutů u praktikujících advokátů.

dvěma úpravami. V rámci tohoto porovnávání bych se ráda zaměřila také na nedostatky nové i staré úpravy.

Práci rozdělím do osmi kapitol, které budou obsahovat podkapitoly a práce bude zahrnovat zejména popisné a komparativní prvky. Co se týče struktury, budu postupovat od obecného ke konkrétnímu. V úvodu jsem se na začátku věnovala okrajově institutu manželství a v návaznosti na to budu pokračovat první kapitolou, kde se budu věnovat právní úpravě a kterou rozdělím do tří podkapitol. V další kapitole a podkapitolách se budu zabírat základními pojmy spojenými již s problematikou výživného a vyživovací povinnosti. V následující kapitole se zaměřím na obecný popis vyživovací povinnosti po rozvodu a v podkapitolách na vznik a zánik vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu. Další kapitolu bych ráda věnovala institutu sankčního výživného a následně se zaměřila na rozsah a trvání vyživovací povinnosti po rozvodu. V těchto kapitolách se budu věnovat analýze hmotněprávní úpravy vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely a to podle současné právní úpravy, tedy podle OZ. V rámci této hmotněprávní analýzy se budu zabývat také srovnáním těchto institutů podle úpravy obsažené v OZ a v ZOR. Šestá kapitola bude věnována výživnému mezi manžely za trvání manželství. V předposlední kapitole své práce se zaměřím na řízení o určení výživného rozvedeného manžela, v rámci kterého se budu zabírat procesní stránkou tohoto institutu. Obsahem této kapitoly bude popis řízení o určení výživného, dokazování a budu se věnovat i náležitostem návrhu, tedy žaloby ve věci přiznání výživného rozvedeného manžela. Na závěr uvedu statistiku a srovnání počtu rozvodů a s tím související počet řízení o výživném rozvedeného manžela.

Na základě toho, že k dané problematice není mnoho pramenů, neboť je tento institut řešený většinou jen okrajově a obecně v rámci vyživovací povinnosti, a z důvodu krátké doby účinnosti OZ, jsem vycházela hlavně z komentáře ke zmíněnému zákonu, ZOR a publikacím, které se věnují rodinnému právu.

1 Právní úprava

Jak jsem již uvedla výše, vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi je zvláštním institutem. Jejím účelem je upravit ekonomický stav rozvedených manželů, a to tak, aby se jejich životní úrovně alespoň částečně srovnaly.¹²

Právní úprava tohoto institutu se v průběhu let značně vyvíjela. Měnil se pohled na jednotlivé aspekty a podmínky, které bylo třeba splnit pro získání nároku na výživné po rozvodu. Důležitým prvkem k posuzování vzniku nároku byly a jsou dobré mravy. V současné době je tento institut upraven podrobněji a jsou stanoveny přesné podmínky pro to, aby tento nárok vznikl.¹³

Změny, které proběhly v oblasti vyživovací povinnosti s účinností OZ, nejsou nikterak velké, ale přesto jde o změny významné a je třeba se jimi zabývat.¹⁴

1.1 Vývoj právní úpravy od počátků až k ZOR

Pojem výživné je spojen s lidstvem od počátku života. Platilo, že ten, kdo rodinu řídí, má povinnost (pokud je toho schopný) se o její členy postarat a zajistit jim výživu. Vyživovací povinnost dalších členů rodiny vznikala až subsidiárně, pokud vedoucí člen nebyl schopen ji zařídit. Musíme ale vzít v úvahu, že existovaly určité společenské rozdíly a vše se odvíjelo od tehdejší situace.¹⁵

Nejčastěji je pojem výživné spjat s vyživovací povinností rodičů k dítěti. Prvně se ale tento institut vyskytl u Summerů a byl spojován s rozvodem muže a ženy. Pokud se muž rozvedl se ženou, vznikla mu povinnost vyplatit jí jednu minu stříbra. Tato povinnost byla obsažena v zákoníku, který pochází z druhého tisíciletí před naším letopočtem, Ur-Nammu.¹⁶

První zmínka o výživném na našem území se objevila v Obecném občanském zákoníku rakouském, který platil od roku 1812 pro země rakouského císařství. V tomto zákoně byla zakotvena vyživovací povinnost otce vůči jeho dětem a také se zde objevilo

¹² HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 465 (§ 760 OZ).

¹³ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. Justice.cz, 3. února 2012 [cit. 23. ledna 2016]. s. 187-188. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹⁴ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 5.

¹⁵ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 165.

¹⁶ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 16.

ustanovení, které říkalo, že pokud budou rodiče v nouzi, mají děti povinnost zajistit jim výživu.¹⁷

Co se týče vyživovací povinnosti rozvedeného manžela, tak jak je uvedeno v důvodové zprávě, dřívější právní úprava spojovala výživné rozvedeného manžela s přihlédnutím k vině nebo nevině manžela na rozvratu manželství. Toto hledisko bylo zásadní.¹⁸ Zmíněná úprava byla obsažena v zákoně č. 265/1949 Sb., zákoně o právu rodinném, který byl účinný do března roku 1964. V tomto zákoně není upravena vyživovací povinnost mezi manžely, ale již se zde objevuje ustanovení o vyživovací povinnosti manželů po rozvodu.¹⁹

V dubnu roku 1964, od kdy začal platit ZOR, se česká právní úprava připojila k objektivnímu pojetí, podle kterého je rozhodujícím prvkem pro přiznání výživného po rozvodu neschopnost rozvedeného manžela sám se živit. ZOR „*vychází z pojetí, že se rozvodem manželství ruší mezi bývalými manžely rodinné a právní vazby, a že tedy institut výživného rozvedeného manžela je výjimečné povahy, jakož i ze zásady, že toto výživné nelze přiznat, bylo-li by to v rozporu s dobrými mravy.*“²⁰ Výživné rozvedeného manžela je upraveno v hlavě čtvrté třetí části v ustanoveních § 92–94 ZOR, tedy na jednom místě.²¹ Zákon byl během své účinnosti několikrát novelizován, byly přidány další skupiny osob, se kterými je pojeno výživné - těmi jsou neprovdaná matka dítěte a vzdálenější příbuzní.²²

Z důvodu této úpravy, na základě které lze dobré mravy vykládat v praxi různě, bylo třeba vymezit hlediska, k nimž má být přihlédnuto, jelikož jinak hrozí každému z rozvedených manželů, že vůči němu může bývalý manžel uplatnit právo na výživné kdykoliv po rozvodu, a to z toho důvodu, že v právní úpravě neexistovalo žádné časové omezení (omezená doba uplatnění práva pět let po rozvodu v našem právním řádu byla zrušena v roce 1982,²³ protože praxe ukázala, že tato doba není dostačující pro to, aby byla znovu získána ekonomická soběstačnost rozvedeného manžela, jak to bylo původně myšleno a skutečnosti související s rozvodem přetrvávaly i po uplynutí této doby²⁴) nebo respektive žádné konkrétní vymezení. Je třeba více vzít v úvahu právní a faktický stav, podle kterého

¹⁷ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 16.

¹⁸ Důvodová zpráva..., s. 187.

¹⁹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 16.

²⁰ Důvodová zpráva..., s. 187.

²¹ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

²² KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 16-17.

²³ Důvodová zpráva..., s. 188.

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. Brno: Doplněk, 2006, s. 140.

rozvodem zaniká vztah mezi manžely a rozvedení manželé jsou si následně navzájem „neznámi“ lidé. Proto se navrhovala úprava, která je obsahem OZ.²⁵

²⁵ Důvodová zpráva..., s. 188.

1.2 Právní úprava podle OZ

V roce 2012 byl přijat nový OZ, do kterého bylo rodinné právo začleněno.²⁶ Úprava v OZ navazuje na úpravu obsaženou v ZOR, ale oproti této definuje podrobně skutečnosti, které je třeba posuzovat při přiznání výživného po rozvodu. Původně byl hlavním aspektem soulad s dobrými mravy, což ale bylo vykládáno v praxi různými způsoby a následně došlo k tomu, že rozhodovací praxe byla rozdílná. Na základě toho byla úprava tohoto institutu přepracovaná a v OZ jsou nyní přesněji vymezené a taxativně stanovené podmínky. Zásadní změnou oproti staré právní úpravě je podmínka, že neschopnost rozvedeného manžela se živit má původ v manželství.²⁷

Základním předpokladem pro přiznání výživného po rozvodu je stav odkázanosti na výživu.²⁸ Výživné rozvedeného manžela je upraveno v hlavě první části druhé, součástí dílu pět, který se věnuje zániku manželství, v ustanoveních § 760–763 OZ.²⁹ Je zde významná změna systematiky oproti předchozí úpravě, kdy vyživovací povinnost není zahrnuta jen v jedné hlavě části druhé OZ, ale objevuje se na více místech. V ZOR byla tato úprava obsažena v jedné hlavě, nebyla roztržštěná po celém právním předpise.³⁰

V OZ je upraven také institut sankčního výživného rozvedeného manžela, kterému se budu věnovat v pozdější kapitole. V nové právní úpravě je u tohoto institutu zmíněno domácí násilí.³¹ Novým druhem vyživovací povinnosti je právo na zaopatření, které ovšem spadá pod dědické právo. OZ neobsahuje problematiku registrovaných partnerů, tato úprava má své místo v samostatném zákoně.³²

1.3 Procesní právní úprava

Hmotněprávní a procesněprávní předpisy jsou spolu navzájem spjaty. K uplatňování subjektivních práv z oblasti hmotného práva je třeba postupovat podle procesních předpisů.³³

V procesní rovině je nutné zmínit zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Tento právní předpis upravuje řízení sporné, jedná

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 801.

²⁷ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 463-469 (§760 OZ).

²⁸ Tamtéž, s. 465.

²⁹ Podle OZ.

³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 3, s. 23.

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 224.

³² KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 17.

³³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 301.

se o obecný předpis, který má zajistit ochranu soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků. Dále je třeba uvést také zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“), který upravuje nesporná řízení, kam spadá většina řízení ve věcech rodinného práva.³⁴

Je třeba upozornit také na relativně nový zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů.³⁵ Alternativní řešení sporů je v poslední době velmi využívaný postup při řešení konfliktů, kdy cílem tohoto postupu je zlepšení vztahů mezi osobami, mezi kterými vznikl konflikt. Rodinná mediace má za úkol najít vyhovující řešení konfliktu zaujatých osob za pomoci nezávislého a nestranného mediátora. V OSŘ je zakotvena povinnost poučení účastníků soudního řízení soudem o možném využití mediace, kterou lze vztáhnout na všechna rodinněprávní řízení. Účast na mediaci je dobrovolného charakteru, nařídít lze pouze první setkání s mediátorem. Další postup je na zvážení účastníků sporu, zda chtějí pokračovat v řešení konfliktu tímto způsobem nebo nechat rozhodnout soud v soudním řízení.³⁶

³⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 14.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž, s. 311-312.

2 Pojem výživné a vyživovací povinnost

V českém právním řádu není pojem vyživovací povinnost definován, a z toho důvodu musí být odvozen z obecných ustanovení. Většina ustanovení v OZ je kogentní povahy, což ve svém významu znamená, že zákon neumožňuje odlišnou úpravu právních vztahů, než jak je jasně a jednoznačně upravena v tomto předpise.³⁷

Výrazy „výživné“ a „vyživovací povinnost“ mohou být používány jako synonyma.³⁸ ZOR používal také pojem „příspěvek na výživu,“ ale i přes různá označení se vždy jedná o vyživovací povinnost.³⁹ Na výživné je pohlíženo jako na zákonnou povinnost a zároveň zákonný nárok – vychází to přímo ze zákona. Kvůli tomu mají tyto normy kogentní povahu a nemohou být nijak měněny.⁴⁰

Vyživovací povinnost představuje zabezpečování potřeb a hrazení nákladů na živobytí mezi jednotlivci rodinněprávních vztahů.⁴¹ Předmětem vyživovací povinnosti je poskytování či plnění výživného. To se poskytuje za účelem zajištění osobních potřeb. Není tím ovšem myšleno jen ošacení, bydlení, strava a další nezbytnosti, ale i uspokojování potřeb duševního charakteru v oblasti kultury, vzdělání, sportu a dalších.⁴²

Pro všechny druhy výživného platí, že výživné nesmí být v rozporu s dobrými mravy, dále že soud se při řešení sporu zabývá jak majetkovými poměry, schopnostmi a možnostmi povinného, tak odůvodněnými potřebami oprávněného⁴³ (který je odkázán na výživu). Právo na výživné nesmí být zneužito. Nejzákladnějším předpokladem však je skutečnost, že mezi subjekty vznikl a existuje nějaký rodinný vztah či svazek (tím je myšleno i vznik nového stavu po rozvodu).⁴⁴

Vyživovací povinnost má čtyři úrovně:

- 1. Stejná životní úroveň** – Tato musí být splněna u manželů, dětí a registrovaných partnerů. Tento pojem neznamená jen stejné množství peněz, musí být zohledňovány hlavně rozdílné potřeby každého jedince, příkladem může být,

³⁷ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 29.

³⁸ PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef: *Základy rodinného práva*. Praha: EUROUNION, s. r. o., 2001, s. 98.

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 248.

⁴⁰ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 98.

⁴¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 29.

⁴² RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 168.

⁴³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 29.

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 229, 231.

že každý z manželů může mít různé potřeby v oblasti sportu, stravování nebo zdravotnictví.⁴⁵

2. **Slušná výživa** – Standard pro rodiče, jejichž výživu zajišťují jejich děti.⁴⁶
3. **Přiměřená výživa** – Požadována například pro rozvedené manžele, obsahuje „méně“ než slušná výživa, ale jak jsem již uvedla výše, neznamená to jen zabezpečení základních potřeb.⁴⁷
4. **Nutná výživa** – Poskytována v rámci vyživovací povinnosti mezi příbuznými v řadě přímé, znamená uspokojování potřeb jen v nezbytném rozsahu.⁴⁸

Pojem „výživné“ používán ve dvojím smyslu. Rozumí se tím majetkový soubor (jímž je myšlen soubor věcí, práv, činností a dalších skutečností ocenitelných penězi), který je poskytován za účelem vyživování osoby, a ta tento soubor dostane od jiné osoby. Druhým významem pojmu „výživné“ je předmět práva, totiž povinnost plnění, které je někdo povinen poskytovat jinému k zajištění jeho potřeb.⁴⁹

Pro výživné je tedy ze zákona stanovena řada podmínek, jež začínají bytím osob povinného a oprávněného a tím, že existuje mezi nimi určitý osobní status a končí jejich majetkovými poměry. Co se týče charakteristiky vyživovací povinnosti, jedná se o institut majetkového charakteru, který ovšem může vzniknout jen určitým osobám navzájem spojeným, například manželstvím, příbuzenstvím nebo manželským svazkem již zaniklým. Majetkový charakter má v tomto případě osobní podtext – vyživovací povinnost je vázána na určité osoby, jejichž postavení v rodině je rozhodující z hlediska možnosti stát se subjektem vyživovací povinnosti.⁵⁰ Jinými slovy řečeno, výživné má majetkový aspekt, který spočívá v úhradě a zabezpečování potřeb a osobní aspekt, který zahrnuje vztah mezi určitými osobami – oprávněným a povinným.⁵¹

Dalším společným znakem je, že se výživné platí v opakujících se částkách, většinou měsíčně. Co se týče promlčení, mohou být promlčeny pouze jednotlivé splátky (promlčecí doba jsou 3 roky), nikoliv právo na výživné jako celek. Započtení, což je snížení dluhu jedné osoby o pohledávku druhé osoby, je možné jen dohodou a v případě výživného na nezletilé dítě je započtení zakázáno.⁵² Vyživovací povinnost (nebo právo) nelze převést ani postoupit

⁴⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 29.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž, s. 29-30.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 165–166.

⁵⁰ Tamtéž, s. 166–167.

⁵¹ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 98.

⁵² KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 29.

a to žádným způsobem.⁵³ Oprávněná osoba se nemůže vzdát práva na výživné a to ani do budoucna. Taková osoba ovšem nemusí výživné požadovat.⁵⁴ Pokud by nebyla povinnost povinného poskytovat vyživovací povinnost plněna dobrovolně, záleží na oprávněné osobě, zda bude uplatňovat soudně svůj nárok nebo zda jej bude vymáhat po pravomocném rozhodnutí. Prohlášení o vzdání se výživného je neplatné. Za vzdání se práva ovšem není považován případ, kdy je vyživovací povinnost naplněna uhrazením jednorázové částky.⁵⁵

Výživné je tedy závazkem, který vzniká ex lege.⁵⁶ Vedle toho lze získávat a uplatňovat prostředky i z důchodu nebo výměnku, přestože jejich vznik je založen na základě smlouvy.⁵⁷

2.1 Druhy vyživovací povinnosti a vzájemné vztahy

Vyživovací povinnost je obecný pojem, pod který řadíme jednotlivé druhy vyživovací povinnosti. Výživné je děleno na šest skupin:

- Vyživovací povinnost rodičů a dětí
- Vyživovací povinností dětí vůči rodičům
- Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými
- Vyživovací povinnost manželů
- Vyživovací povinnost rozvedených manželů
- Vyživovací povinnost a úhrada některých nákladů neprovdané matce a těhotné ženě.⁵⁸

Co se vztahu mezi jednotlivými vyživovacími povinnostmi týče, přednost má výživné pro nezletilé děti, jež vychází z významu, který společnost přisuzuje obraně nezletilých dětí.⁵⁹ Výživu dítěti mají zajišťovat primárně rodiče a poté co toto nemůže být splněno, nastává vyživovací povinnost prarodičům dítěte. Toto vychází z pravidla, že vyživovací povinnost rodičů k dítěti tedy předchází vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými. Pokud dítě uzavře manželství nebo registrované partnerství, má přednost vyživovací povinnost mezi manželi (nebo partnery) před vyživovací povinností rodičů k dětem.⁶⁰ Vyživovací povinnost manželů a rozvedených manželů předchází vyživovací povinnosti dětí. Tedy nejdříve je zde

⁵³ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 167.

⁵⁴ KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné...*, s. 32.

⁵⁵ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 36.

⁵⁶ Ze zákona.

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 224.

⁵⁸ Tamtéž, s. 228.

⁵⁹ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 99.

⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol.: *Rodinné právo...*, s. 229.

povinnost manželů nebo bývalých manželů se vzájemně vyživovat a teprve pokud toho nejsou schopni (nebo jsou schopni jen v omezené míře), nastupuje povinnost dětí starat se o své rodiče.⁶¹ Je však navrhováno, aby byla vyloučena přednost vyživovací povinnosti rozvedeného manžela před vyživovací povinností dětí a rodičů.⁶² V případě neprovdané ženy má vyživovací povinnost otec dítěte.⁶³

OZ přináší zvláštní druh vyživovací povinnosti, kterým je právo na zaopatření. Toto právo je ale institutem dědického práva, ne rodinného práva. Vzniká smrtí osoby poskytující zaopatření určitým osobám a s těmito osobami byla ve vztahu, který popisuje zákon. Takovými osobami jsou manžel zemřelého, nedědicí nepominutelný dědic, těhotná vdova po zemřelém, matka dítěte zemřelého, pozůstalí rodiče a osoby požívající bezplatné zaopatření v domácnosti.⁶⁴

2.2 Zásady vyživovací povinnosti

Stejně jako u jiných odvětví práva, i na právo rodinné se vztahují určité právní zásady, kterými se právní vztahy řídí. V této podkapitole bych ráda shrnula všechny zásady vztahující se na vyživovací povinnost a právo na výživné, ne na rodinné právo jako na celek.

První takovou zásadou je zásada solidarity. Obsahem této zásady je to, že osoby v poměru rodinném nebo obdobném a dále příbuzní si mají navzájem pomáhat, čímž je chráněna slabší strana.⁶⁵

Vyživovací povinnost vzniká ze zákona a za splnění podmínek stanovených v zákoně pro jednotlivé druhy vyživovací povinnosti. V zákoně jsou taxativně vymezeny oprávnění a povinní u jednotlivých druhů vyživovacích povinností.⁶⁶

V zákoně je výživné upraveno obecně, není stanovena žádná výše výživného, ani není určen žádný rozsah, podle kterého má být výživné určeno. Díky tomu mohou být zohledněny jednotlivé případy a každý případ posuzován zvlášť a na základě okolností daného případu může být stanoveno výživné.⁶⁷

⁶¹ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 99.

⁶² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 333 (§ 760 OZ).

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 229.

⁶⁴ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 84.

⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 225.

⁶⁶ Tamtéž, s. 226.

⁶⁷ Tamtéž.

Jelikož se jedná o velmi chráněný zájem veřejnosti ve smyslu ochrany slabší strany, většina ustanovení je kogentních. Dohodnout se lze pouze na způsobu plnění vyživovací povinnosti, na splatnosti a rozsahu plnění.⁶⁸

Důležitým předpokladem vzniku vyživovací povinnosti nebo pro uplatnění práva na výživné je také stav odkázanosti na výživu a také samozřejmě případné příjmy povinného, kdy se musí hodnotit schopnosti, možnosti a majetkové poměry. Je třeba také zmínit, že právo na výživné se nepromlčuje. Z povahy věci vyplývá, že z částky, která je poskytována jako výživné lze tvořit úspory, i když toto zákon výslovně neupravuje.⁶⁹

Při aplikaci zákona je třeba vycházet kromě účelu výživného také ze zásad, účelu a hodnot soukromého práva. Jedná se hlavně o zákaz zneužití práva na výživné, ochrana manželství, rodiny a rodičovství. Důležitou zásadou je, že výživné nemůže být v rozporu s dobrými mravy, dále že nikdo nesmí mít prospěch ze svého protiprávního jednání a nemožnost dovolat se vlastní nečestnosti.⁷⁰

Výživné nemusí být poskytováno stále ve stejné výši. Jelikož se jedná o věc dlouhodobého charakteru, tak v případě, že by došlo ke změně poměrů na straně povinného nebo na straně oprávněného, může soud výši výživného snížit nebo zvýšit.⁷¹

Poskytování výživného je majetkového charakteru a vzniká pouze určitým osobám, mezi kterými existuje manželské nebo příbuzenské pouto nebo toto pouto mezi nimi dříve bylo a zaniklo.⁷²

2.3 Vyživovací povinnost a soulad s dobrými mravy

Zásada dobrých mravů hraje nezastupitelnou roli pro právo, jelikož do něho přináší prvky morálních hodnot. Díky tomu není právo jen souhrn formálních pravidel, ale jsou do něho reflektovány základní lidské hodnoty. Tím právo plní lépe svoji roli ve společnosti. Definice dobrých mravů, které existují, nejsou zcela přesné. Jedná se o velmi široký pojem, který je naplňován poté, co je uplatňován na konkrétní případ.⁷³

Výživné musí být v souladu s dobrými mravy. OZ tedy musí být aplikován tak, aby nedošlo k rozporu s dobrými mravy, což je upraveno v § 2 odst. 3 OZ (v zákoně o registrovaném partnerství je tento předpoklad stanoven v § 12 odst. 2). Tímto jsou tedy

⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s 226.

⁶⁹ Tamtéž, s. 227.

⁷⁰ Tamtéž, s. 227-228.

⁷¹ Tamtéž, s. 228.

⁷² RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 167.

⁷³ RAŠOVSKÝ, David. Dobré mravy jako kritérium přiznání výživného. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 422-423, 426.

zakázána určitá jednání. Lze říci, že dobré mravy mohou být charakterizovány jako „*způsoby chování, které nejsou nikomu na újmu.*“⁷⁴ V právních předpisech nenajdeme, co je obsahem dobrých mravů, tento pojem stojí mimo zákonodárství. Jde tedy o prolínání práva a morálky lidí, tedy dobré mravy vychází z určitých morálních zásad a podvědomí slušně se chovajících lidí a jsou to určité hranice, které nesmí být překročeny. Zda přiznání výživného je v souladu s dobrými mravy, záleží na úvaze soudců, kteří musí zhodnotit konkrétní případ.⁷⁵ U výživného manželů a rozvedených manželů by dobré mravy měly být považovány za obvyklé kritérium.⁷⁶

Dobré mravy budu zmiňovat v průběhu celé své práce v jednotlivých kapitolách u témat, se kterými konkrétně souvisí, neboť se jedná o důležitý předpoklad přiznání výživného.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 230.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ RAŠOVSKÝ: *Dobré mravy jako kritérium...*, s. 422-425.

3 Výživné rozvedeného manžela obecně

Rozvodem manželství zanikají mezi manžely všechna práva a povinnosti, která se vztahují k manželství. Jedná se jak o práva osobního charakteru, tak majetkového charakteru.⁷⁷ Zánik manželství představuje zásah do životů bývalých partnerů po všech stránkách. Jedním z těchto zásahů, který je však velmi významný, je zásah do finanční sféry jejich života. Dokud manželství trvalo, měli bývalí manželé vše společné (pokud se nedohodli jinak), jak majetek, tak i peníze a podle zásad rodinného práva si měli být rovni i z ekonomického pohledu a podporovat se, tudíž měli mít stejnou nebo alespoň podobnou životní úroveň. Po rozvodu se situace značným způsobem mění a každý z bývalých manželů by měl být schopen se postarat sám o sebe. Pro některé jedince ale může být problém „postavit se na vlastní nohy“ a to hlavně kvůli poměrům a skutečnostem, které nastaly během manželství. Zákon kvůli těmto situacím stanovuje výjimky, kdy jeden z manželů bude přispívat druhému z bývalých manželů na živobytí.⁷⁸

Z morálního pohledu je tento institut projevem odpovědnosti manžela (který je po finanční stránce silnější) za to, co se stane s druhým manželem po rozvodu, ale to pouze za situace, kdy neschopnost sám se živit bude mít původ v jejich manželství. Takovými okolnostmi mohou být například péče o nezletilé děti, kdy z důvodu výchovy a péče o ně nemůže rodič nastoupit do zaměstnání nebo dalším příkladem může být například invalidita, která vznikla v době trvání manželství. Pokud ovšem nebude splněna podmínka souvislosti s manželstvím, musíme se ze stejného morálního pohledu ohlížet zase na fakt, že manžel nemůže odpovídat za životní situaci druhého manžela po rozvodu, pokud tato situace nemá souvislost s manželstvím, a to z toho důvodu, že rozvodem jejich manželský vztah zanikl a bývalí manželé už k sobě nemají žádné povinnosti, co se týče vzájemné vyživovací povinnosti.⁷⁹

Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely je projevem rovnosti manželů a důsledkem zásady, podle které mají v manželství muž i žena stejná práva a povinnosti. Dále je to také projevem respektování ústavní rovnosti muže a ženy,⁸⁰ zásady dobrovolnosti a vzájemnosti plnění.⁸¹ Dnem právní moci rozsudku o rozvodu manželství vzniká nárok na výživné rozvedeného manžela – od tohoto okamžiku má rozvedený manžel nárok,

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 466 (§ 760 OZ).

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2000, s. 11-12.

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 139.

aby mu druhým z bývalých manželů byla poskytnuta přiměřená výživa. Nemůže být ale požadováno, aby hmotná a kulturní úroveň byla stejná jako životní úroveň druhého z bývalých manželů, jako tomu bylo za trvání manželství. Na to právo rozvedenému manželovi nevzniká. Je nutno ještě dodat, že přiměřená výživa neznamená jen zajištění nezbytně nutných potřeb jako je tomu u výživného mezi ostatními příbuznými,⁸² je třeba přihlídnout i k věku a zdravotnímu stavu oprávněného.⁸³

V praxi je výživné uplatňováno převážně manželkami vůči manželům, což je dáno zejména v důsledku nižších příjmů žen, péčí o děti a domácnost a dalšími příčinami,⁸⁴ kdy se může jednat o starší ženy, které strávily svůj dosavadní život starostí o domácnost a tím částečně ztratily znalosti své kvalifikace nebo dále třeba ženy, kterým nevznikl nárok na důchod. V odborné literatuře je tato skutečnost, že právo na výživu uplatňují hlavně ženy, nazývána jako tzv. feminizace chudoby.⁸⁵

Vyživovací povinnost rozvedeného manžela je tedy samostatný nárok, kdy subjekty jsou jen bývalí manželé.⁸⁶

Pokud bych to měla shrnout, jedná se o velmi specifické osobní právo, a to hlavně kvůli jeho odlišnostem od ostatních práv, kdy toto právo vzniká zánikem právního vztahu mezi manžely – rozvodem manželství.

3.1 Vznik vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu

Pro určení vyživovací povinnosti platí v případě výživného mezi bývalými manžely odlišná pravidla než pro vymezení výživného mezi manžely během manželství.⁸⁷ Vznik povinnosti přispívat na výživu rozvedeného manžela je dán právní mocí rozhodnutí soudu o rozvodu manželství.⁸⁸

Výživné rozvedeného manžela je upraveno v § 760 a následující OZ. V tomto ustanovení v odstavci 1 je uvedeno: „*Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit a tato jeho neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu vyživovací povinnost, lze-li to na něm spravedlivě*

⁸² DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: praktický návod, jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 2002, s. 89.

⁸³ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 183.

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ: *Manželství a paragrafy...*, s. 12.

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 140.

⁸⁶ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 114.

⁸⁷ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 348 (§ 92 ZOR).

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 443 (§ 92 ZOR).

požadovat, zejména s ohledem na jeho věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů.⁸⁹ V daném ustanovení jsou uvedeny skutečnosti, za kterých vzniká rozvedenému manželovi právo na výživné. Důležité je zejména to, že rozvedený manžel není schopen sám se živit, po druhém z manželů lze spravedlivě výživné požadovat, a že neschopnost sám se živit má souvislost s manželstvím.⁹⁰ Předpokladem pro výživné je, že rozvedený manžel není schopný se živit ani pracovní činností, ani ziskem z vlastního majetku. Pokud by jednou z těchto aktivit získával finanční prospěch, není důvod pro přiznání nároku na výživné.⁹¹

Co se týká spravedlivého požadování výživného, které je požadováno po povinném, je třeba zohlednit to, jaké jsou jeho možnosti výživné poskytovat a přihlídnout k tomu, aby vše bylo v souladu s dobrými mravy, tedy s ustanovením § 2 odst. 3 OZ. Skutečnosti, které jsou považovány za soulad s dobrými mravy, jsou uvedeny v § 760 odst. 2 OZ.⁹² Výživné nesmí být v rozporu s dobrými mravy, pokud by bylo, soud by jej neschválil. Při posuzování zda něco je nebo není v souladu s dobrými mravy (nejsou v právních předpisech definovány), záleží vždy na konkrétních okolnostech a úvaze soudu. Pro zdůraznění ještě jednou uvádím, že obsahem dobrých mravů jsou morální normy, jejichž dodržování je obecně respektováno.⁹³

V § 760 odstavci 2 OZ jsou uvedeny skutečnosti, které musí být zvažovány a posuzovány při rozhodování, zda má rozvedený manžel právo na výživné a v jaké výši by mohlo být přiznáno. Důvody v tomto ustanovení jsou taxativně stanovené.⁹⁴ Soud při rozhodování musí přihlížet k tomu, jak dlouho manželství trvalo, jak dlouho je rozvedeno, zda si manžel neopatřil zaměstnání, ačkoliv mu nebránila podstatná překážka, zda si mohl výživu zajistit hospodařením se svým majetkem, zda se podílel na péči o domácnost během trvání manželství a zda se nedopustil činu povahy trestného činu vůči bývalému manželovi nebo osobě jemu blízké nebo zda existuje jiný závažný důvod.⁹⁵

Při posuzování soud kumulativně hledí na to, jak dlouho je manželství rozvedeno a jak dlouho trvalo – je to posuzováno při uvažování o tom, zda vůbec má být výživné přiznáno a při úvaze o výši vyživovací povinnosti. Při konstatování krátkodobého manželství tedy soud může žalobu zamítnout, stejně tak, když bude uplatňováno výživné dlouhou dobu

⁸⁹ Podle § 760 OZ.

⁹⁰ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 332 (§ 760 OZ).

⁹¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 66.

⁹² HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 466 (§ 760 OZ).

⁹³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 30.

⁹⁴ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 332 (§ 760 OZ).

⁹⁵ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 66.

po rozvodu manželství, jelikož v tomto případě již soud nebude ani konstatovat souvislost s manželstvím.⁹⁶

V § 760 odst. 2 písm. a) OZ je uvedena situace, kterou lze posoudit jako rozpornou s dobrými mravy. Při posuzování skutečnosti, že si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, i když mu v tom nebránila žádná závažná překážka, budou muset být zkoumány všechny okolnosti konkrétního případu. Bude se zkoumat, co mu v tom bránilo, zda si nemohl najít zaměstnání například z důvodu svého věku či zdravotního stavu, kdy nabídky a možnosti na získání zaměstnání nejsou početné a časté, a tak dále.⁹⁷

V písm. b) stejného ustanovení je uvedena další možnost, jak si může rozvedený manžel zajistit výživu, a tím je hospodaření s vlastním majetkem. Toto se odvíjí jak od toho, jaký majetkový režim měli manželé za trvání manželství, tak i od toho, zda měl manžel po rozvodu svůj vlastní majetek, který nebyl součástí majetkového režimu. Opět zde musí být posuzovány konkrétní okolnosti případu.⁹⁸

Péče o rodinnou domácnost uvedená v § 760 odst. 2 písm. c) OZ je též důležitým faktorem při posuzování soudů, ačkoliv se tato skutečnost nelehko dokazuje. Snadné dokazování by mohlo nastat třeba v případě, kdy společná domácnost neexistovala – manželé spolu před rozvodem po delší dobu nežili.⁹⁹

Při posuzování činu povahy trestného činu manžela podle § 760 odst. 2 písm. d) OZ nezáleží na tom, zda byl pro skutek pravomocně odsouzen. Jedná se o to, že z morálního hlediska, pokud se manžel dopustí činu povahy trestného činu vůči svému bývalému manželovi nebo osoby jemu blízké, nezaslouží si podporu v podobě výživného, i když nebude schopen se po rozvodu sám živit. Pokud by nebyl za tento čin pravomocně odsouzen, bude muset proběhnout dokazování o této skutečnosti, ale pokud by ovšem byl pravomocně odsouzen, nárok na výživné bude zamítnut, jelikož se jedná o objektivní důvod.¹⁰⁰

Mezi jiné závažné důvody podle § 760 odst. 2 písm. e) OZ se řadí všechny ostatní skutečnosti, které nejsou předpokládány zákonem. Mezi ně by mohly patřit okolnosti, které mohly vést k rozpadu manželství, například gamblerství a mnoho dalších, pokud by soud usoudil, že by mohly být v rozporu s dobrými mravy a poskytnutí výživného by se mohlo zdát morálně nesprávné.¹⁰¹

⁹⁶ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 467 (§ 760 OZ).

⁹⁷ Tamtéž, s. 468.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 469.

Jelikož je právní úprava vyživovací povinnosti v OZ rozptýlená na více místech, je zde ustanovení § 760 odst. 3 OZ, které říká, že se užití obdobně obecná ustanovení o výživném. Jedná se hlavně o § 921 a § 922 odst. 1 OZ. Nesmí se ale ani zapomenout na ustanovení o započtení výživného (§ 1988 OZ) a bezdůvodné obohacení (§ 2991 a následující OZ).¹⁰²

V ZOR bylo výživné rozvedeného manžela upraveno v § 92 odst. 1, který zněl: „Rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Nedohodnou-li se, rozhodne soud o výživném na návrh některého z nich.“¹⁰³ Z uvedeného ustanovení vyplývá důležitá podmínka pro vznik vyživovací povinnosti rozvedeného manžela a to taková, že bývalý manžel není schopen sám se živit. Komentář k ZOR uváděl příklady, kdy se může jednat o manželství mladých lidí, kteří mají děti, o které se manželky starají doma, jelikož v mateřských školách jsou naplněny kapacity. V případě dlouholetých manželství se jedná o ženy, které nechodily do práce, jelikož se staraly o domácnost a děti, a které tím ztratily svoji kvalifikaci nebo kvůli svému zdravotnímu stavu nemohou pracovat.¹⁰⁴ Z judikatury je očividné, že za osobu odkázanou na výživu můžeme považovat osobu, která se stará o dítě mladší 3 let nebo starší, pokud vyžaduje zvláštní péči nebo je invalidní.¹⁰⁵

U manžela, který se dožaduje přiznání vyživovací povinnosti, je třeba přihlídnout také k jeho majetkovým a výdělkovým možnostem.¹⁰⁶ Rozvedený manžel může žádat, aby mu druhý z rozvedených manželů přispíval na přiměřenou výživu. V rámci neschopnosti sám se živit je podmínkou, stejně jako v OZ, že taková osoba není schopna se sama živit vlastní prací ani výnosem z vlastního majetku. Pokud by měl finanční prostředky z jedné z těchto možností, nebyl by mu nárok na výživné přiznán, jelikož by pro to nebyl dostatečný důvod.¹⁰⁷

Dalším předpokladem, který musí být splněn pro vznik vyživovací povinnosti, je skutečnost, že oprávněný požádá povinného o poskytnutí výživného. Bývalí manželé se mohou o výživném dohodnout, pokud to ovšem není možné, rozhodne na základě žaloby, kterou podá jeden z rozvedených manželů, soud.¹⁰⁸

¹⁰² HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 469 (§ 760 OZ).

¹⁰³ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 348 (§ 92 ZOR).

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 141.

¹⁰⁶ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 348-349 (§ 92 ZOR).

¹⁰⁷ KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné...*, s. 59.

¹⁰⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 142-143.

V § 92 odst. 1 ZOR byla dále stanovena podmínka, že povinný manžel má možnosti a schopnosti výživné poskytovat. Musí to dovolovat jeho majetkové poměry. Pokud není tato podmínka splněna, může oprávněný uplatnit právo na výživné jen proti svým dětem nebo předkům.¹⁰⁹

Podmínkou také je, že nárok na výživné rozvedeného manžela není v rozporu s dobrými mravy podle § 92 odst. 2 ZOR: „*Tato povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.*“¹¹⁰ Zde se posuzuje chování rozvedeného manžela a to, jakým způsobem došlo k rozvodu manželství. Povinnost dětí vůči rodičům uvedená v odstavci 2 může nastoupit v případě, pokud by rozvedený manžel nebyl schopný poskytovat úhradu v dostatečné míře, popřípadě vůbec nebo kdyby tu rozvedený manžel nebyl.¹¹¹

I když současná úprava navazuje na předchozí právní úpravu, najdeme zde určité rozdíly. V rámci analýzy úpravy v OZ a ZOR lze uvést zásadní rozdíl mezi oběma úpravami, který přináší OZ. Jedná se o skutečnost, která je zde nově stanovena v zákoně, a to upřesnění skutečnosti, že neschopnost rozvedeného manžela sám se živit má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním. Samozřejmě i tak je třeba posoudit, zda je možné výživné požadovat a především zvážit i ostatní okolnosti případu. V ZOR toto upřesnění uvedeno nebylo.¹¹²

Dále v OZ existuje § 760 odst. 2. V ZOR byl pouze obecný odkaz na soulad s dobrými mravy, což nebylo dostatečně určité a v rámci rozhodování soudů a pro následnou judikaturu nedostačující. Proto bylo do OZ včleněno podrobnější a konkrétnější vymezení,¹¹³ kterému jsem se věnovala výše, a které je podle mého názoru velice užitečné. Myslím si, že v předchozí právní úpravě byla dána až přílišná volnost v úvaze nad tím, co je a není v souladu s dobrými mravy. Vymezení v § 760 odst. 2 OZ určuje určitá pravidla a mantinely, kterých by se měl soud držet a stanovuje, co musí být považováno za nesoulad s dobrými mravy.

3.2 Zánik vyživovací povinnosti mezi manžely po rozvodu

V OZ je zánik vyživovací povinnosti po rozvodu upraven v § 763, který říká, že toto právo zaniká, pokud oprávněný manžel uzavře manželství nové nebo pokud vstoupí

¹⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 143.

¹¹⁰ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 348-349 (§ 92 ZOR).

¹¹¹ Tamtéž, s. 349 (§ 92 ZOR).

¹¹² ŠOURKOVÁ, Martina, KOLÁŘOVÁ, Eva. *Výživné mezi manžely a mezi rozvedenými manžely* [online]. epravo.cz, únor 2013 [cit. 2. února 2016]. Dostupné na <<http://www.iustitia.cz/dataPublic/photo/d005a53f6f4af2152406612c5b7b4672/Vyzivne%20mezi%20manzely.pdf>>.

¹¹³ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 467 (§ 760 OZ).

do registrovaného partnerství. Po smrti povinného manžela povinnost platit výživné na potomky automaticky nepřechází, ale existují zde ustanovení, ze kterých vyplývá vyživovací povinnost mezi dalšími příbuznými a mezi rodiči a dětmi. Toto bylo upraveno stejně v ZOR.¹¹⁴ V OZ sice není zmíněna smrt povinného manžela výslovně, jako v ZOR, ale z logiky věci dojde v tomto případě také k zániku vyživovací povinnosti.¹¹⁵

Vyživovací povinnost může zaniknout z mnoha důvodů. Existují běžné důvody zániku, jako je ztráta schopnosti poskytovat výživné, ztráta potřebnosti a důvody zvláštní, kterými jsou sňatek oprávněného, kdy vyživovací povinnost předchozího manžela zaniká ex lege.¹¹⁶ V tomto případě nastupuje vyživovací povinnost manželů v novém manželství.¹¹⁷ Je pouze na oprávněném manželovi, zda si vybere určitý emocionální vztah a uzavře nové manželství nebo dá přednost zajištění, které plyne z předchozího manželství.¹¹⁸ Nebylo by vhodné ani správné, kdyby i po uzavření nového manželství dostával bývalý manžel příspěvky v podobě výživného, které slouží pouze k řešení situace a zajištění po rozvodu. V případě, že se bývalý manžel rozhodne pro nový manželský vztah, vzniká vyživovací povinnost podle § 697 OZ ve výši stejné životní úrovně.¹¹⁹

Z výrazu „rozvedený manžel,“ který je používán v právní úpravě, lze dovodit, že právo na výživné po rozvodu má pouze manžel, který je rozvedený, tedy nemá žádnou právní povinnost (neboli závazek) a ne bývalý manžel, který už po rozvodu uzavřel nové manželství.¹²⁰

Při porovnávání právních předpisů jsem zjistila, že tato úprava se od úpravy v ZOR obsahově neliší. Z obou právních předpisů lze dovodit, že rozvedený manžel může volit mezi novým vztahem a materiálním zabezpečením a pokud se rozhodne pro nové manželství, právo na výživné po rozvodu mu zaniká.¹²¹ I v případě uzavření registrovaného partnerství vzniká partnerům vzájemná vyživovací povinnost, stejně jako manželům při uzavření manželství.¹²²

Druhým takovým důvodem je dohoda o poskytnutí jednorázové částky (na základě písemné smlouvy), které se budu věnovat podrobněji v souvislosti s určováním rozsahu výživného. Dohoda může vzniknout kdykoliv, mohou ji uzavřít manželé, kteří se rozvádějí

¹¹⁴ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 72.

¹¹⁵ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 474 (§ 763 OZ).

¹¹⁶ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 182.

¹¹⁷ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 356 (§ 94 ZOR).

¹¹⁸ HRUŠÁKOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 445 (§ 94 ZOR).

¹¹⁹ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 473 (§ 763 OZ).

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 135/2004.

¹²¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 72.

¹²² HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 473 (§ 763 OZ).

i již rozvedené páry.¹²³ Ze zákona vyplývá, že vyživovací povinnost zaniká splněním smlouvy, tedy skutečným zaplacením dohodnuté částky a není rozhodné, kdy k této skutečnosti dojde.¹²⁴ Podle komparací získaných informací jsem došla k závěru, že úprava o poskytnutí jednorázové částky se v OZ nikterak nezměnila a navazuje na úpravu obsaženou v ZOR, platí zde stejné podmínky.

Důvody zániku vyživovací povinnosti rozvedených manželů byly stanoveny v § 94 ZOR, kde kromě dvou výše zmíněných skutečností, tedy uzavřením nového manželství oprávněného a poskytnutím jednorázové částky, byl uveden ještě třetí důvod a tím je smrt povinného manžela.¹²⁵ Povinnost poskytovat výživné nepřechází na dědice,¹²⁶ ale z dalších ustanovení ZOR vyplývala vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a mezi dalšími příbuznými. Pokud dojde k úmrtí povinného manžela, oprávněný musí podat novou žalobu a znovu proběhne soudní řízení.¹²⁷

Pokud zaniknou běžné důvody pro poskytování vyživovací povinnosti a výživné bylo stanoveno soudním rozhodnutím, musí být také ukončeno formou rozhodnutí soudu na návrh jednoho z manželů.¹²⁸ Jedním z těchto důvodů může být situace, v níž oprávněný manžel nabude schopnost sám se živit – získá příjem ze zaměstnaneckého poměru nebo jiný pravidelný příjem, popřípadě nárok na důchod.¹²⁹ Dalším příkladem může být skutečnost, že dojde ke změně poměrů, kdy povinný již nebude moci přispívat na výživu bývalému manželovi, jelikož se změnila jeho majetkové poměry, změnila se jeho výdělkové možnosti nebo se mu mohlo narodit dítě.¹³⁰

V rámci srovnávání obou právních úprav jsem v případě zániku vyživovací povinnosti manželů po rozvodu neshledala žádné obsahové rozdílnosti, úprava v OZ navazuje na úpravu v ZOR. Zmínila bych jen rozdíly v organizaci a zařazení jednotlivých důvodů v OZ, jelikož, jak jsem již zmiňovala výše, úprava v OZ je značně roztříštěná.

Když bych měla shrnout rozdíly obou úprav, v ustanovení § 763 OZ nejsou zmíněné některé důvody, které jsou výslovně stanoveny v ZOR, například smrt povinného manžela, ale v tomto případě, jak již bylo uvedeno, z povahy věci vyživovací povinnost také zaniká. Co se týče poskytnutí jednorázové částky výživného, ta je v OZ upravena v § 761 odst. 1 a podle této nové úpravy se tato částka nazývá odbytným. V ZOR to bylo upraveno přímo

¹²³ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 182.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 115.

¹²⁶ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 356 (§ 94 ZOR).

¹²⁷ KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné...*, s. 65.

¹²⁸ PLECITÝ, SALAČ: *Základy rodinného práva...*, s. 115.

¹²⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 146.

¹³⁰ KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné...*, s. 65.

v ustanovení o zániku vyživovací povinnosti v § 94 odst. 2. Oproti OZ, v ZOR nebylo uvedeno uzavření registrovaného partnerství jako důvod zániku vyživovací povinnosti rozvedených manželů. Toto je stanoveno v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“) v § 11 odst. 4 písm. b) - tato právní úprava vycházela z úpravy obsažené v § 94 ZOR.¹³¹ Z důvodové zprávy k § 11 zákona o registrovaném partnerství lze dovodit, že právo na vyživovací povinnost zaniklo tehdy, když rozvedený manžel uzavřel registrované partnerství, jelikož i registrovaní partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost. Úprava vyživovací povinnosti partnerů po zrušení partnerství byla odvozována od úpravy vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely obsažené v ZOR.¹³² V OZ je již tento důvod zániku výslovně uveden v ustanovení § 763.

¹³¹ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 350, 356 (§ 94 ZOR).

¹³² HRUŠÁKOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 533-534 (§ 11 zákona o registrovaném partnerství).

4 Sankční výživné

Pojem sankční výživné je používán pro výživné rozvedeného manžela, které je takového rozsahu, že zajišťuje rozvedenému manželovi stejnou životní úroveň, jako měl za trvání manželství. Co se týče sankční povahy, tu by ale výživné mělo pouze za předpokladu, že by jeden z manželů způsobil druhému závažnou újmu spočívající v rozvodu proti jeho vůli, a oprávněný manžel by se na rozvratu manželství převážně nepodílel. Pokud by to bylo prokázáno, lze říci, že je spravedlivé, aby povinný manžel odpovídal za následek a přispěl tak a pomohl oprávněnému manželovi po rozvodu v podobě výživného, které bude zajišťovat stejnou životní úroveň partnerů i po rozvodu. Z toho plyne, že pojem sankční výživné není úplně správný a nelze ho vždy aplikovat.¹³³

Institut sankčního výživného je upraven v § 762 OZ. V daném případě se jedná o vybočení ze zásady, že má manžel po rozvodu nárok pouze na přiměřenou výživu.¹³⁴ Aby vznikl nárok na přiznání výživného, je třeba splnit podmínky stanovené v zákoně. Jednou z nich je, že manželé nebo rozvedení manželé se na výživném nedohodli. Dále je třeba, aby manžel, který s rozvodem nesouhlasil, požadoval výživné, anebo aby mu rozvod způsobil závažnou újmu.¹³⁵ V rámci toho je třeba zmínit, že pod pojem závažné újmy (dotýká se oblasti osobní¹³⁶) můžeme zařadit újmu morální, ekonomickou, ale i újmu pouze citovou.¹³⁷

V případě přiznání sankčního výživného záleží na úvaze soudu, který posuzuje důvodnost žaloby.¹³⁸ Oprávněný manžel je v zákoně vymezen jako ten, kdo rozvrat manželství převážně nezapříčinil. Z toho ale analogií ani nevyplývá, že druhý manžel tento rozvrat převážně zapříčinil.¹³⁹ Při rozhodování soudu není zkoumána vina, právo na sankční výživné je spojeno s rozvratem manželství a s objektivním stavem, který se k němu váže.¹⁴⁰ Uplatnění výživného podle § 762 OZ není vázáno na § 755 odst. 2 písm. b) OZ. Ve zmíněných ustanoveních je rozdílné vymezení tzv. tvrdostní klauzule. Pokud manžel chce,

¹³³ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 472 (§ 762 OZ).

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 70.

¹³⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 100.

¹³⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 250 (§ 762 OZ).

¹³⁸ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 334 (§ 762 OZ).

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 472 (§ 762 OZ).

¹⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 99.

aby rozvod nebyl povolen, musí prokázat, že by mu vznikla povolením zvlášť závažná újma. Co se týče výživného, prokazuje se jenom závažná újma.¹⁴¹

Předpokládá se, že následky rozvodu pominou a rozvedený manžel se postupně začne starat sám o sebe. V OZ je pro sankční výživné stanovena doba poskytování - doba okolnostem přiměřená, nejdéle lze však poskytovat výživné po dobu tří let po rozvodu. Tato doba začíná běžet od právní moci rozsudku o rozvodu manželství.¹⁴² Z ustanovení OZ je ale zřejmé, že není nutné, aby sankční výživné bylo poskytováno po celou dobu tří let, jak je uvedeno v zákoně. Je však nutné, aby soud určil dobu poskytování. Po uplynutí této stanovené doby lze podáním žaloby žádat o přiměřené výživné,¹⁴³ pokud nebude rozvedený manžel schopný sám se živit.¹⁴⁴

Z praktických důvodů je vhodné, aby již v rozvodovém řízení se počítalo s vyživovací povinností a již z rozsudku soudu vyplývalo, který z manželů se převážně nepodílel na rozvratu manželství. Také by mělo být patrné, čím byla způsobena druhému partnerovi újma.¹⁴⁵

V § 93 ZOR byla upravena zvýšená ochrana druhého manžela – tvrdostní klauzule, která „ochraňuje toho z rozvedených manželů, který se na rozvratu manželství svým zaviněním převážně nepodílel a jemuž byla rozvodem způsobena závažná újma.“¹⁴⁶ V tomto případě může být takovému manželovi přiznáno výživné ve stejném rozsahu, jako je rozsah výživného za trvání manželství, tedy že hmotná a kulturní úroveň bývalých manželů bude v poměru stejná. Takové výživné lze přiznat opět jen na dobu tří let po rozvodu, což je zdůvodněno tím, že taková doba by měla být dostačující pro to, aby se rozvedený manžel vypořádal s rozvodem manželství a jeho nejhoršími následky. Následně po uplynutí této doby může být podán návrh na stanovení výživného v přiměřeném rozsahu.¹⁴⁷ Na tomto lze tedy pozorovat, že úprava v OZ je totožná s úpravou podle ZOR.

Ustanovení § 92 a § 93 ZOR jsou podle odborné literatury ve vzájemném vztahu. V tomto případě nastává otázka, jestli manžel, který požaduje výživné ve stejné životní úrovni, musí být současně manželem, který není schopen se sám živit. Podle odborné literatury není třeba dokazovat, že rozvedený manžel není schopen sám se živit. Z charakteristiky oprávněného manžela, kdy jde o manžela, který se převážně nepodílel

¹⁴¹ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 472 (§ 762 OZ).

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 334 (§ 762 OZ).

¹⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 472 (§ 762 OZ).

¹⁴⁵ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 34-35.

¹⁴⁶ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ: *Manželství a rozvody...*, s. 89.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 89–90.

na rozvratu manželství porušením manželských povinností a kterému byla způsobena závažná újma rozvodem manželství, ale současně nevyplývá, že druhý manžel manželské povinnosti porušil a podílel se tak převážně na rozvratu manželství. Manželství mohlo zaniknout z jiných objektivních příčin, jakou je například závažná duševní nemoc. Vedle těchto skutečností bude také třeba dokázat, že rozvodem manželství vznikla rozvedenému manželovi závažná újma.¹⁴⁸ Z praxe lze tedy usoudit, že § 93 je lex specialis k § 92.¹⁴⁹ K těmto okolnostem se budu více vyjadřovat v závěru své práce.

Na závěr lze shrnout, že úprava sankčního výživného (nyní v § 762 odst. 1 OZ) byla přežata z § 92 odst. 1 ZOR a jedná se o rozvedení úpravy obsažené v § 755 odst. 2 písm. b) OZ (tvrdoštní klauzule). V úpravě podle ZOR byla tato problematika upravena v § 24b jako tzv. ztížený rozvod.¹⁵⁰

V rámci zkoumání tohoto institutu jsem došla k závěru, že se úprava nezměnila, obsahově je stejná jako úprava v ZOR, jen došlo opět ke změnám v uspořádání a zařazení jako v případě institutů, které jsem popisovala v předchozích kapitolách. V ZOR je úprava rozdělena do dvou odstavců, zatímco v OZ je vše uvedeno v jednom odstavci. Druhý odstavec se věnuje domácímu násilí, kterým se budu krátce zabývat v následující podkapitole.

4.1 Domácí násilí

Pojem domácí násilí se neshadno dfinuje. Zkráceně lze říci, že se jedná o velmi nebezpečnou formu agrese, která je nepředvídatelná, většinou je skryta před očima veřejnosti a mnohdy je zlehčována.¹⁵¹

Za týrání osoby blízké nebo osoby žijící ve společném obydlí s tím, kdo se dopouští proti nim domácího násilí, může být uložen trest odnětí svobody. Podle OZ stačí, aby jednání naplňovalo znaky domácího násilí, nemusí dojít k odsouzení pro trestný čin. Na druhou stranu, i kdyby nebylo domácí násilí obsažené v úpravě OZ, lze říci, že toto jednání není v souladu s dobrými mravy a z toho důvodu by výživné v sankčním režimu nebylo přiznáno. Je zajímavé, že domácí násilí je spojováno pouze se sankčním výživným, u běžného výživného se nevyskytuje.¹⁵²

¹⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi: rozvod, děti, výživné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 19-22.

¹⁴⁹ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 250 (§ 762 OZ).

¹⁵⁰ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 471 (§ 762 OZ).

¹⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 315.

¹⁵² ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 252 (§ 763 OZ).

5 Rozsah a trvání vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely

V právních předpisech není stanovena konkrétní výše výživného, rozsah je stanoven neurčitě v § 761 OZ. Záleží proto velmi na uvážení soudu a jeho posouzení konkrétního případu.¹⁵³

Výše výživného může být stanovena dvěma způsoby – dohodou nebo soudním rozhodnutím.¹⁵⁴

5.1 Dohoda

Bývalí manželé mohou mezi sebou uzavřít dohodu o výživném, které bude poskytováno v dohodnutých splátkách nebo uzavřít dohodu o jednorázové částce, neboli dohodu o odbytném (tento pojem je nově používán v OZ). Pokud je zaplacená tato jednorázová částka, právo na výživné zaniká.¹⁵⁵ Jedná se o dohodnutou částku mezi účastníky s tím, že pokrývá všechny nároky na výživné.¹⁵⁶

Dohoda může být uzavřena ještě za trvání manželství (platnost dohody není ovlivněna variantou rozvodu) nebo po rozvodu manželství. Měla by být písemná a podpisy úředně ověřené. Jelikož se ale nejedná o listinu, která musí být předkládána před soudem v souvislosti s rozvodem manželství, není vyloučeno, aby byla uzavřena i v jiné formě, než písemné. Může být i součástí předmanželské smlouvy, kdy bude mít formu veřejné listiny.¹⁵⁷

Z důvodové zprávy se lze domnívat, že dohodu uzavírají manželé, kteří se chtějí rozvést (důležitá podmínka dohody je, že dojde k rozvodu manželství) a dohodnou se na této povinnosti, a to jak z hlediska plnění, tak na jejím rozsahu. Jako způsob plnění lze stanovit buď dávky, které se budou po určitých časových intervalech platit nebo se můžou domluvit na výše zmíněném odbytném. V případě odbytného se nehledí na to, jestli opravdu bude plněno jednou částkou (dáním) nebo po částech.¹⁵⁸ Manželé by se v rámci dohody měli domluvit i na konkrétní výši. V případě dohody se lze domluvit na více alternativách, podle toho, co manželům vyhovuje. Co se týče jednotlivých splátek, nemusí být plněny měsíčně, lze sjednat jakoukoliv frekvenci plnění. Nemusí se ani jednat o plnění v penězích, lze se domluvit

¹⁵³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 231.

¹⁵⁴ Podle § 761 OZ.

¹⁵⁵ FRANCOVÁ, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ: *Rozvody, rozchody...*, s. 33.

¹⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 445 (§ 94 ZOR).

¹⁵⁷ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 247 (§ 761 OZ).

¹⁵⁸ Důvodová zpráva..., s. 189.

na možnosti užívání věci, která patří druhému manželovi nebo na naturálním plnění. Mohou se dohodnout i na konkrétní výši výživného, která ale nemusí nutně odpovídat přiměřené výživě v tom konkrétním případě.¹⁵⁹ Pokud bude o výši výživného rozhodovat soud, bude však vždy vyčíslena konkrétní částka, která určí rozsah této povinnosti. Naturální plnění je možné jen, pokud se rozvedení manželé dohodnou.¹⁶⁰

S tímto druhem ujednání jsou spojeny samozřejmě určitá nebezpečí i klady, například nejistota o době potřebnosti, nezaručení trvalosti vysokých příjmů povinného v budoucnu. Zásadní roli zde také hrají psychologické a osobní aspekty. Z této smlouvy je možné žalovat na plnění, pokud nebude splněna dobrovolně.¹⁶¹

Po vyplacení této jednorázové částky již rozvedený manžel není oprávněný požadovat příspěvek na výživu prostřednictvím soudního rozhodnutí.¹⁶²

5.2 Soudní rozhodnutí

V případě, že bude o výživném rozhodováno soudem, bude soud vázán § 760 OZ a bude rozhodovat o přiměřeném výživném. O odbytném soud může rozhodnout jen v případě, že se na něm manželé dohodli při jednání a soud by toto schválil jako smír účastníků podle OSŘ, jinak o něm rozhodnout nemůže.¹⁶³ Z OZ vyplývá, že je dána přednost uzavření dohody mezi manžely.¹⁶⁴

Při rozhodování o výživném zde nesmí být nesoulad s dobrými mravy podle § 762 odst. 2 OZ a s obecným ustanovením § 2 odst. 3 OZ.¹⁶⁵

Doba poskytování přiměřené výživy není v OZ nikde stanovena (lze ji tedy poskytovat bez časového omezení). To neplatí pro případ sankčního výživného, čemuž jsem se věnovala v předchozí kapitole. Pokud by došlo ke změně okolností v daném případě, může soud po podání návrhu jednoho z bývalých manželů rozsudek změnit.¹⁶⁶

¹⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 470 (§ 761 OZ).

¹⁶⁰ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Výživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, s. 161.

¹⁶¹ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 356 (§ 94 ZOR).

¹⁶² KOVÁŘOVÁ: *Rodina a výživné...*, s. 66.

¹⁶³ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 470 (§ 761 OZ).

¹⁶⁴ LUŽNÁ, Romana. Výživné rozvedeného manžela. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 3, s. 8-9.

¹⁶⁵ KOVÁŘOVÁ: *Výživovací povinnost...*, s. 69.

¹⁶⁶ LUŽNÁ: *Výživné rozvedeného manžela...*, s. 8-9.

5.3 Úprava v ZOR

Co se týče určování výše výživného rozvedeného manžela podle ZOR, přednostním způsobem stanovení byla také, stejně jako v OZ, dohoda mezi manžely a pokud nebylo možné se dohodnout, mohla být podána žaloba k soudu oprávněným manželem. Rozsah se řídil potřebami oprávněného, ale muselo se k tomu přihlídnout i z druhé strany, tedy z pohledu povinného, kdy soud musel zohledňovat také jeho možnosti, schopnosti a majetkové poměry.¹⁶⁷ V případě vyživovací povinnosti po rozvodu měl rozvedený manžel nárok pouze na přiměřenou výživu, která se odvozovala od majetkové situace manžela, který byl povinen k plnění. Opět lze ale říci, že se musela posuzovat konkrétní situace a konkrétní případ a záleželo, jak se k dané věci postaví soudce a na jeho úvaze. Také je třeba zohlednit to, zda to bylo v souladu s dobrými mravy a jaké byly důvody rozvratu manželství nebo důvody, které vznikly až po rozvodu.¹⁶⁸

Doba poskytování přiměřené výživy nebyla v ZOR nijak omezena, šlo tedy příspěvek dostávat, dokud nezanikly podmínky pro poskytování výživného. Sankční výživné mohlo být poskytováno, stejně jako v OZ maximálně, po dobu tří let od rozvodu manželství. Samozřejmě co se týče poskytovaného výživného, to nemuselo být v průběhu let vypláceno stále ve stejné výši, mohlo se měnit, pokud nastala nějaká důležitá změna okolností v tom konkrétním případě.¹⁶⁹

Z uvedeného lze říci, že právní úprava v ZOR a nynější právní úprava v OZ, týkající se rozsahu a trvání vyživovací povinnosti po rozvodu, jsou stejné, nově se v OZ vyskytuje pouze výraz odbytné užívání pro jednorázovou částku, který ale i tak byl již používán za účinnosti ZOR, jen nebyl výslovně napsán v zákoně.¹⁷⁰

¹⁶⁷ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ: *Manželství a rozvody...*, s. 89.

¹⁶⁸ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo. Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 149.

¹⁶⁹ LUŽNÁ, Romana. Výživné rozvedeného manžela a po zrušení registrovaného manželství. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 6, s. 6-8.

¹⁷⁰ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 248 (§ 761 OZ).

6 Vyživovací povinnost mezi manžely

Uzavření manželství s sebou nese mnoho pozitivních i negativních věcí, spoustu povinností, ale i práv. Jednou z těchto povinností je vzájemná vyživovací povinnost manželů za trvání manželství, která je upravena v § 697 OZ. V tomto ustanovení je zakotveno, že „manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň.“¹⁷¹ V manželství, kde vše funguje tak, jak má, je tato povinnost plněna dobrovolně a není ani považována za právní povinnost, ale za něco, co je s manželstvím spojeno ze své přirozené podstaty.¹⁷² Tento institut není tématem mé diplomové práce, ale považuji za vhodné se mu v krátkosti věnovat. Chtěla bych krátce popsat vyživovací povinnost za trvání manželství, aby byly vidět základní rozdíly mezi touto povinností a vyživovací povinností mezi rozvedenými manžely.

Z výše zmiňovaného ustanovení lze říci, že poté, co manželé zaplatí veškeré náklady spojené s domácností a jiné platby, které platí pravidelně, zůstane jim určitá částka, která by měla sloužit právě na zajištění zmíněné stejné hmotné a kulturní úrovně. Měli by se tedy mezi sebou dohodnout o této částce a užívat ji srovnatelným způsobem. S tím je spojeno i nakládání se společným majetkem, s nímž by mělo být zacházeno také stejnou měrou a který by měl být spravován a užíván oběma manžely stejně. Toto pojetí vychází z usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“).¹⁷³

Vzájemná vyživovací povinnost je také projevem zásady rovnosti muže a ženy v manželství.¹⁷⁴ Jde o to, že pokud některý z manželů vydělává více peněz než druhý, měla by být na základě stejné vyživovací povinnosti mezi manžely zajišťována stejná životní úroveň ze strany tohoto manžela. Vyrovnáním životní úrovně ale nemůže být myšleno stanovení přesného rozpočtu a výpočtu financí na každého z manželů, jelikož každý z manželů má jiné potřeby, které jsou ovlivněny různými vnějšími faktory.¹⁷⁵

Pro přiznání vyživovací povinnosti není nutné, aby manželé vedli společnou domácnost.¹⁷⁶ V případě, že každý z manželů má samostatnou domácnost, to znamená, že si spravuje svoji domácnost sám, nemůže také zapomínat na zákonnou povinnost podpory a pomoci mezi manžely. Za situace, že jeden z manželů opustí společnou domácnost

¹⁷¹ Podle § 697 OZ.

¹⁷² NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 143.

¹⁷³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 58.

¹⁷⁴ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 180.

¹⁷⁵ NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 150-151.

¹⁷⁶ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 180.

bez zvláště závažného důvodu a nechce se vrátit a pokud v této domácnosti žije společné dítě, ke kterému mají oba manželé vyživovací povinnost, je manžel, který rodinnou domácnost opustil, povinen na náklady této domácnosti přispívat. Pokud tuto povinnost nebude plnit, může druhý manžel podat návrh na soud.¹⁷⁷ Povinnost vzájemné výživy manželů trvá od uzavření manželství do jeho zániku.¹⁷⁸

Je nutné posuzovat, zda by poskytnutí výživného nebylo v rozporu s dobrými mravy. Je třeba přihlížet také k tomu, zda také oprávněný manžel plní nebo se snaží plnit závazky spojené s manželstvím.¹⁷⁹

Konec vyživovací povinnosti mezi manžely nastane zánikem manželství. Není důležité, aby soud o této skutečnosti zvláště rozhodoval, jelikož konec manželství se dá zjistit, ať zanikne kterýmkoli způsobem. Dalším způsobem zániku je skutečnost, kdy dojde ke změně poměrů.¹⁸⁰ Pokud po rozhodnutí soudu dojde k zásadní změně poměrů, může být na základě návrhu požadována změna (zrušení) rozhodnutí ze strany každého z manželů.¹⁸¹

Z uvedeného je tedy třeba mít na paměti, že vyživovací povinnost mezi manžely zaniká až zánikem manželství (soud o tomto nemusí rozhodovat), v jiných případech je třeba, aby o tom soud rozhodl.¹⁸²

Vyživovací povinnost mezi manžely předchází všem druhům vyživovací povinnosti.¹⁸³

6.1 Rozsah výživného mezi manžely

Stejně jako u vyživovací povinnosti po rozvodu, jsou důležité pro rozhodnutí o rozsahu výživného majetkové poměry, možnosti a schopnosti povinného, kdy se také zkoumá, jestli neodešel ze zaměstnání nebo se nevzdal jiné výdělečné činnosti. Stejně tak je třeba posuzovat majetkové poměry a odůvodněné životní potřeby oprávněného, ale také to, zda tento manžel je opečováván povinným manželem a zda se povinný stará o rodinnou domácnost.¹⁸⁴ Výživné neznamená jen zajištění výživy, ale jedná se i o osobní potřeby, tedy kulturní, sportovní a jiné.¹⁸⁵

¹⁷⁷ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 59.

¹⁷⁸ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 180.

¹⁷⁹ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 343 (§ 91 ZOR).

¹⁸⁰ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 63.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 62-63.

¹⁸² NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 156.

¹⁸³ Tamtéž, s. 145.

¹⁸⁴ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 60-61.

¹⁸⁵ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 343 (§ 91 ZOR).

Důležitým hlediskem, které bude posuzováno v případě sporu, je to, zda se oba manželé starají o společnou domácnost nebo zda se oba snaží získávat finance a jiné prostředky na zajištění chodu domácnosti. Na zřetel se také bere fakt, že existuje majetek, který je ve vlastnictví jednoho z manželů a tento majetek pomáhá ke zvýšení životní úrovně rodiny. Je třeba také zhodnotit všechny příjmy obou manželů a jejich závazky.¹⁸⁶

6.2 Splatnost výživného a jeho plnění

Pokud v řízení o určení výživného nebyla podána žaloba na rozvod manželství, bude výživné stanoveno v pravidelných částkách, které jsou většinou placeny měsíčně, tedy opakovaně. Pokud již manželé byli v tomto řízení rozvedeni nebo podali žalobu, je výše výživného určena jako fixní částka (od podání žaloby do rozhodnutí soudu), která je placena najednou nebo ve splátkách. V případě rozvodu manželství je možné se dohodnout, že si manželé nebudou platit výživné. Je nutné, aby tato dohoda byla písemná, a musí obsahovat úředně potvrzené podpisy manželů.¹⁸⁷

Co se plnění výživného týče, lze ho poskytovat v penězích nebo je možné ho částečně plnit ve formě pomoci s péčí o domácnost.¹⁸⁸ Podle § 690 OZ péče o členy rodiny a domácnost má stejný význam jako když jsou poskytována majetková plnění.¹⁸⁹ V životě mohou nastat různé situace. Bude samozřejmě rozdíl, zda manželé žijí nebo nežijí ve společné domácnosti. Pokud ano, může být vyživovací povinnost plněna naturálně. Pokud bude jeden z manželů často mimo společnou domácnost, bude záležet na dohodě manželů, jakým způsobem si rozdělí vynaložení společných prostředků a nákladů, jelikož z povahy věci naturální plnění není možné. Řešení vyživovací povinnosti soudní cestou nastává až v případě, kdy jeden z manželů odmítá plnit výživné dobrovolně.¹⁹⁰

6.3 Řízení před soudem

Pokud není vzájemná vyživovací povinnost plněna, lze podat návrh na soud, kterým je v tomto případě žaloba, stejně jako v řízení o vyživovací povinnost rozvedených manželů. Stejně tak se v tomto případě jedná o řízení osvobozené od soudních poplatků. Návrh by měl popisovat životní úroveň manželů, požadovanou výši výživného, skutečnosti toho konkrétního případu, důkazy a výdaje a příjmy obou manželů, a to jak společných,

¹⁸⁶ NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 151-152.

¹⁸⁷ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 62, 64.

¹⁸⁸ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 344 (§ 91 ZOR).

¹⁸⁹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 65.

¹⁹⁰ NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 148-149.

tak samostatných.¹⁹¹ Návrhem je soud vázán, proto by měl být přesný a určitý. Nemůže být tedy přiznáno více, než co je uvedeno v návrhu.¹⁹²

Jedná se řízení sporné, kdy důkazní břemeno leží na žalobci.¹⁹³ Soud může uložit vyživovací povinnost až ode dne dojití návrhu (na zahájení řízení) na soud. Je možné, že pokud se změní situace na stranách obou z manželů, můžou se jejich pozice vyměnit, tedy z oprávněného se stane povinný a naopak.¹⁹⁴ Všechna hlediska konkrétního případu je třeba vždy posuzovat ve vzájemné souvislosti a podle toho pak stanovit výši výživného.¹⁹⁵

Toto řízení je možné ukončit rozsudkem, smírem nebo rozsudkem pro uznání. V případě rozvodu manželství nastane neúčinnost rozhodnutí o povinnosti platit výživné a to ode dne právní moci rozvodu.¹⁹⁶

6.4 Shrnutí

Pokud bych měla zkráceně srovnat vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely, lze říci, že jsou zde určité odlišnosti, které bych zde ráda shrnula. Výživné rozvedeného manžela se liší od vyživovací povinnosti mezi manžely rozhodnými skutečnostmi pro vznik povinnosti výživné poskytovat, ale také rozsahem, důvody zániku výživné poskytovat a důvody zániku vyživovací povinnosti.¹⁹⁷

Zmínila bych zde rozdíly, které považuji za základní. Při získávání informací o tomto institutu jsem došla k následujícím závěrům. Z logiky věci vyplývá, že jeden z rozdílů spočívá zejména v subjektech právního vztahu, kdy se v jednom případě jedná o manžele a v druhém o bývalé manžele, i když dohoda o výživném pro rozvedeného manžela může být uzavřena i za trvání manželství, jak jsem zmiňovala v předchozích kapitolách. Důležitým rozdílem je také rozsah výživného. V případě manželů výživné musí zajišťovat stejnou životní úroveň, pokud jde o rozvedené manžele, stačí, aby výše výživného zajišťovala přiměřenou výživu. Zásadním rozdílem je také fakt, že vyživovací povinnost za trvání manželství vzniká vždy (pokud je uzavřeno manželství), zatímco vyživovací povinnost po rozvodu nemusí poté, co se manželé rozvedou, vždy vzniknout. Pro vznik musí být splněny určité podmínky uvedené v zákoně.

¹⁹¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 59.

¹⁹² HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 344-346 (§ 91 ZOR).

¹⁹³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 60.

¹⁹⁴ NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 154-156.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 148-150.

¹⁹⁶ HOLUB, NOVÁ, PTÁČEK, SLADKÁ HYKLOVÁ: *Zákon o rodině...*, s. 345 (§ 91 ZOR).

¹⁹⁷ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 181.

V případě vyživovací povinnosti mezi manžely za trvání manželství není třeba porovnávat podmínky, které platí v současné právní úpravě a podmínky, které byly upraveny v ZOR, jelikož podle komentáře k OZ se úprava nezměnila, stále platí stejná pravidla a zásady.¹⁹⁸

¹⁹⁸ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 303 (§ 697 OZ).

7 Řízení o určení vyživovací povinnosti rozvedeného manžela podle současné právní úpravy

Procesní řízení je důležitým postupem při řešení kteréhokoliv případu. Na některé kroky v řízení musí být dán zvláštní důraz a obezřetnost, aby řízení vůbec mohlo proběhnout a člověk se tak mohl domoci svých soukromých práv.

Všichni, kteří mají nárok na výživné, se mohou domáhat tohoto práva před soudem. Úprava tohoto postupu je zásadní, jelikož ne v každém případě je výživné poskytováno dobrovolně.¹⁹⁹ Z tohoto důvodu se ve své práci zabývám i procesní stránkou věci a zaměřím se mimo jiné na nejdůležitější stadia procesního řízení, tedy na zahájení a průběh řízení, dokazování a rozhodnutí.

7.1 Obecně k procesní úpravě

Existuje několik druhů civilního procesu. Na rodinné právo se vztahují nalézací, vykonávací a zajišťovací řízení. Cílem nalézacího řízení je vydání rozhodnutí, které bude závazné a bude sloužit k ochraně subjektivních práv a zájmů. Vykonávací řízení slouží k faktickému vynucení této uložené povinnosti. V rámci zajišťovacích řízení se uplatní při řešení rodinněprávních věcí především předběžné opatření.²⁰⁰

V nalézacím civilním řízení se rozlišuje mezi řízením sporným a nesporným, které jsou navzájem rovnocenné. Jiný druh řízení neexistuje. Platí, že pokud se nejedná o řízení sporné, jedná se o řízení nesporné, neboť u nesporného řízení nelze najít u všech druhů (nesporného řízení) společné znaky.²⁰¹

Pokud bych měla zmínit znaky sporného řízení, nutno říci, že jej lze zahájit pouze na návrh a důležitou roli zde mají zásady projednací a dispoziční.²⁰² Ve sporném řízení jsou dvě strany (žalobce a žalovaný), které stojí v kontradiktorním postavení (navzájem) proti sobě, což je předpokladem právě zásady projednací. Nakládání s předmětem řízení a celkově s řízením je projevem zásady dispoziční. Důležitým předpokladem sporného řízení je také formální pojetí účastníků. Sporné řízení má poskytovat ochranu právním zájmům, do kterých bylo zasaženo.²⁰³ Rozhodnutí má v tomto případě deklaratorní charakter.²⁰⁴

¹⁹⁹ RADVANOVÁ, ZUKLÍNOVÁ: *Kurs občanského práva...*, s. 171.

²⁰⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 301-302.

²⁰¹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1-2.

²⁰² Zásady = vůdčí ideje, principy, jež ovládají daná odvětví práva.

²⁰³ LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 1-3.

Do nesporného řízení jsou v současné době přidávány stále nové druhy řízení. Účelem tohoto druhu řízení je upravení poměrů do budoucna,²⁰⁵ kdy soudní rozhodnutí má konstitutivní charakter. Cílem je tedy předejít budoucímu porušení práva.²⁰⁶ V nesporném řízení se uplatní oproti spornému řízení zásada oficiality, na základě které je zahájení řízení v moci soudu. Ve většině věcí rodinného práva je řízení v moci soudu, kdy momentem zahájení řízení je vydání usnesení soudu o zahájení řízení. Také je důležité zmínit zásadu vyšetřovací, kdy soud odpovídá za řádné zjištění skutkového stavu.²⁰⁷

Nesporná řízení upravuje ZŘS, musí se jednat o řízení, která jsou vymezena ve zvláštní části zmiňovaného zákona. Pokud zde obsažena nejsou, použije se subsidiárně OSŘ. ZŘS je speciálním právním předpisem, tudíž pokud není stanoveno zákonem jinak, použije se OSŘ.²⁰⁸

Rodinněprávní věci mají charakter spíše nesporných řízení, ale některá řízení jsou na základě své povahy považována za řízení sporná. Mezi tyto můžeme zařadit právě výživné mezi rozvedenými manžely, dále také výživné mezi manžely a rozvod manželství. Podle OSŘ jsou tato řízení charakteristická svojí specifíčností.²⁰⁹ Pokud se však jedná o výživné na nezletilé dítě, budeme postupovat podle ZŘS. Vždy je tedy třeba posuzovat, který předpis použijeme, i co se týče řízení o přiznání jednotlivých druhů výživného a na základě toho budeme v řízení postupovat.²¹⁰

Při rozhodování o výživném rozvedeného manžela se bude vycházet z ustanovení OSŘ, který upravuje právě sporná řízení.²¹¹

7.2 Právní úprava vyživovací povinnosti

7.2.1 Zahájení řízení

Právo na poskytování výživného a vyživovací povinnost vznikají ze zákona.²¹² Pokud se manželé nedohodnou o výživném sami, může být podán k soudu návrh na určení

²⁰⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 302.

²⁰⁵ Pro futuro.

²⁰⁶ LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 1-3.

²⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 303.

²⁰⁸ SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1 (§ 1 ZŘS).

²⁰⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. (Ne)sporná řízení v rodinněprávních věcech. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 42, 53-54.

²¹⁰ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 90.

²¹¹ HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 471 (§ 761 OZ).

²¹² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 237.

výživného rozvedeného manžela.²¹³ Jedná se o řízení sporné, které se bude řídit postupem podle OSŘ (v tomto případě se nepoužijí žádné výjimky z obecné úpravy). Zahájení řízení ve sporných řízeních je ovládáno zásadou dispoziční, v rámci níž je řízení zahájeno pouze na návrh. Podle § 42 odst. 1 OSŘ se jedná pouze o písemná podání.²¹⁴ Podle § 82 OSŘ je řízení „zahájeno dnem, kdy došel soudu návrh na jeho zahájení.“²¹⁵

Tento návrh musí splňovat určité náležitosti, aby mohl vyvolat právní následky. Podle OSŘ musí mít návrh náležitosti obecné. Obecné náležitosti jsou uvedené v § 42 odst. 4 OSŘ, tedy z návrhu musí vyplývat „ *kterému soudu je určeno, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje.*“ Důležité také je, aby byl návrh datován a ten, kdo návrh podává, musí návrh podepsat. Kromě obecných náležitostí jsou v § 79 odst. 1 OSŘ uvedeny ještě další speciální náležitosti návrhu. Na základě zmíněného ustanovení je také stanovena povinnost žalobce připojit písemné důkazy k návrhu.²¹⁶ Z návrhu musí být tedy známo, co jím je sledováno a je třeba ho doručit v požadovaném počtu kopií. Je možné ho doručit více způsoby – poštou, osobním doručením, elektronickou podobou, faxem, nadiktováním ústně do protokolu, datovou schránkou nebo poslat elektronicky s ověřeným elektronickým podpisem. Pokud je podáván do datové schránky, potřebný počet kopií si pořizuje soud sám.²¹⁷

Návrh podaný k soudu musí být přesně určený. Pokud by náležitosti návrhu nebyly splněny nebo popřípadě doplněny na výzvu soudu, soud by takový návrh ze zákona odmítl.²¹⁸ Návrh je v případě řízení o výživném rozvedeného manžela nazýván žalobou.²¹⁹ Při podání žaloby rozvedeného manžela na určení výživného je nutné v žalobě uvést přesnou peněžitou částku, která je požadována, nelze tedy uvést blíže neurčenou částku.²²⁰

Je na uvážení účastníka řízení, zda bude mít právního zástupce, nebo zda si žalobu napíše sám. V řízení o výživném není povinnost být zastoupen advokátem. V určitých případech, pokud je to třeba k ochraně zájmů účastníka, může být advokát ustanoven a náklady za něho platí stát.²²¹

Řízení bude probíhat u věcně a místně příslušného soudu. Podle § 11 odst. 1 OSŘ jsou pro určení příslušnosti soudu rozhodné skutečnosti, které jsou dány v době zahájení řízení.²²²

²¹³ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 248 (§ 761 OZ).

²¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 101, 306.

²¹⁵ Podle § 82 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁶ Podle § 42 a § 79 OSŘ.

²¹⁷ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 91.

²¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005.

²¹⁹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 91.

²²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005.

²²¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 91.

²²² Podle § 11 OSŘ.

Ve věcech výživného jsou v prvním stupni příslušné okresní soudy a místní příslušnost soudu je určena podle bydliště toho, kdo má výživné poskytovat (tedy bydlištěm žalovaného).²²³

Podle § 90 OSŘ se užívá pro účastníky řízení označení žalobce a žalovaný. Účastníkem řízení může být každý, kdo má právní osobnost podle OZ a ten, komu je přiznaná zákonem. Pro fyzické osoby, které jsou typickými účastníky rodinněprávních řízení, tedy platí, že jsou způsobilé být účastníky řízení od narození do smrti.²²⁴

Aby mohly fyzické osoby samostatně jednat v řízení před soudem, musí být svéprávné. Plnou procesní způsobilost mají zletilé fyzické osoby, pokud nejsou omezené na svéprávnosti.²²⁵ Účastníky řízení v řízení o přiznání výživného rozvedeného manžela jsou rozvedení manželé.²²⁶

7.2.2 Průběh řízení

Po zahájení řízení má být postupováno tak, aby bylo ve věci co nejrychleji rozhodnuto.²²⁷ Po obdržení žaloby soud pošle jednu kopii žalovanému, aby se k ní vyjádřil. Nevyjádření se k žalobě, není k tíži žalovaného. Není možné, aby jednání proběhlo bez něho nebo aby bylo rozhodnuto bez nařízení jednání.²²⁸ Účastníci řízení se mají na řízení podílet, tedy zejména tvrdit důležité skutečnosti, které jsou zásadní při řešení dané věci, předkládat důkazy a řídit se pokyny soudu. Pokud byly splněny všechny podmínky řízení a žaloba splňovala všechny náležitosti, nedošlo k zastavení řízení nebo odmítnutí návrhu, bude připraveno jednání.²²⁹ Soud je povinen obeslat účastníky nejméně pět dní předem, aby měli dostatečný čas na přípravu.²³⁰ Poté, co je nařízeno jednání, jsou soudem předvoláni účastníci. Jednání je veřejné a ústní. V řízení by mělo být usilováno o to, aby bylo rozhodnuto při jednom jednání.²³¹ Pokud nelze, je jednání odročeno a jsou obstarávány další důkazy, které jsou navrhovány stranami.²³²

Nejdříve se soud pokusí o smírnou dohodu mezi účastníky řízení, pokud to nebude možné, přejde k dokazování, tedy v případě výživného k přečtení listinných důkazů

²²³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 90-91.

²²⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 304.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 93.

²²⁷ Zásada procesní ekonomie řízení.

²²⁸ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 94.

²²⁹ Podle § 101 OSŘ.

²³⁰ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 94.

²³¹ Podle § 114b, § 115-116 OSŘ.

²³² KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 94.

a výsledku stran. Pokud nebude doplněno dokazování, strany pronesou závěrečné přednesy a následně soud po svém zhodnocení případu vynese rozsudek.²³³

Aby bylo právo na výživné rozvedeného manžela přiznáno, není potřeba, aby byla nejdříve soudem určena vyživovací povinnost mezi manžely. Jedná se o zcela samostatný nárok, toto právo není ani odvozené od vyživovací povinnosti mezi manžely. Výživné se přiznává od podání návrhu.²³⁴ V otázkách výživného rozhoduje samosoudce.²³⁵

Soud rozhodne o její výši na základě podané žaloby, pokud není plněna dobrovolně. V tomto případě se uplatní zásada projednací. Pokud dojde k situaci, že povinný nebude platit výživné, nastává prodlení dlužníka (tedy povinného) a na základě toho následně vzniká právo člověka, kterému je výživné poskytováno (oprávněného), na zaplacení zákonných úroků. Toto právo vzniká v případě výživného, ale jen tehdy, pokud spočívá dlužné výživné v plnění peněžitém. Pokud se jedná o majetkové plnění, nelze přiznat úroky z prodlení, jelikož ty jsou spojovány jen s peněžitým dluhem.²³⁶

7.2.3 Dokazování

Důkazní břemeno o vzniku a rozsahu výživného nese oprávněný manžel. Má také povinnost tvrzení.²³⁷ Soud nemůže vyžadovat důkaz, který strany samy nenavrhnou, jelikož sporná řízení nejsou ovládána dispoziční zásadou.²³⁸

Soud provede důkazy, které navrhli účastníci. Jejich požadavky nemohou být překročeny. Soud si pak již sám vybere, které z těchto navržených důkazů provede. Tyto důkazy si vyžádá a pak jsou během jednání provedeny. Ostatní důkazy jsou zamítnuty. Nejúčinnějším důkazem ve věci výživného jsou listinné důkazy.²³⁹ Důkazy jsou prováděné při jednání, jsou soudem hodnoceny jednotlivě a také všechny v jejich vzájemné souvislosti. Je přihlíženo ke všemu, co vyšlo najevo v průběhu řízení. Účastníci se ke všem důkazům mohou vyjádřit.²⁴⁰

Soud v řízení o výživném rozvedeného manžela vezme v úvahu možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného a odůvodněné potřeby oprávněného²⁴¹ (jaké jsou v době

²³³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 94-96.

²³⁴ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 248 (§ 761 OZ).

²³⁵ Podle § 36a odst. 2 OSŘ.

²³⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 237-238.

²³⁷ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 248 (§ 761 OZ).

²³⁸ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 95.

²³⁹ Tamtéž, s. 90, 95.

²⁴⁰ Podle § 122-123 a § 132 OSŘ.

²⁴¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 67.

vyhlášení rozsudku).²⁴² Je zde posuzováno, zda potřebnost má původ v manželství a zda se povinný nevzdal výhodného zaměstnání, majetkového prospěchu nebo výdělečné činnosti. Zda je rozvedený manžel schopen pracovat, posoudí soud po zjištění zdravotního stavu, jeho vzdělání nebo kvalifikace. Důležitou roli může hrát v řízení také zpráva z úřadu práce. Stav, že je rozvedený manžel neschopný sám se živit, může být zapříčiněn jak subjektivními (například zdravotní stav, kvalifikace, věk), tak objektivními (například současná situace na trhu práce) okolnostmi.²⁴³

Při posuzování, zda výživné přiznat či nepřiznat, je úplně bez významu skutečnost, že se rozvedenému manželovi zhoršila životní úroveň v porovnání s životní situací, kterou měl za trvání manželství, pokud má zaměstnání a stálý pravidelný příjem, díky kterému může pokrývat své životní potřeby. Důležitý je fakt, že má určitý příjem a okolnost, že nevydělává tolik peněz a tím je jeho situace zhoršená oproti stavu za trvání manželství, nelze zařazovat pod podmínky vzniku vyživovací povinnosti rozvedeného manžela, jelikož ty nejsou naplněny – rozvedený manžel je v tomto případě schopný sám se živit.²⁴⁴

Pokud je u soudu namítána péče o nezletilé děti jako důvod neschopnosti sám se živit a najít si zaměstnání, soud zohledňuje, pokud se manžel, který žaluje, stará o „*děti ve věku do tří let či o děti starší, leč nemocné, invalidní nebo vyžadující celodenní péči.*“²⁴⁵ Je možné domnívat se, že podle úpravy OZ je výživné více přiznáváno rozvedené manželce, která byla celý život v domácnosti, než jak to bylo v dřívějších dobách, kdy byl zastáván názor, že pokud je manželství rozvedeno, každý se má starat sám o sebe.²⁴⁶

7.2.4 Rozhodnutí

Rozhodnutí je cílem soudního řízení a jeho autoritativním vydáním je poskytnuta ochrana právům a chráněným zájmům.²⁴⁷

O výživném rozvedeného manžela se bude rozhodovat rozsudkem, a to na základě přesně zjištěného skutkového stavu konkrétního případu. Podle § 154 odst. 1 OSŘ „*pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení.*“²⁴⁸ Rozsudkem se končí řízení v prvním stupni.²⁴⁹ Rozsudek je vyhlášen vždy ústně a veřejně, obvykle po proběhnutém jednání, přičemž je uvedeno odůvodnění rozsudku a jeho výrok, poučení o podání opravného

²⁴² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 235.

²⁴³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 67-68.

²⁴⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. října 2005, sp. zn. 10 Co 459/2005.

²⁴⁵ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 69.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 69.

²⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 310.

²⁴⁸ Podle § 152-154 OSŘ.

²⁴⁹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 99.

prostředku a možnost výkonu rozhodnutí. Pokud není při vyhlásování přítomen žádný účastník, je vyhlášen jen výrok. Po vyhlášení se rozsudek stává závazným. Náležitosti, které musí být u rozsudku splněny, jsou uvedeny v § 157 OSŘ.²⁵⁰ Rozsudek je písemně vyhotoven a doručen účastníkům řízení do 30 dnů od jeho vyhlášení. V případě, že proti rozsudku nebylo podáno odvolání, které je řádným opravným prostředkem nebo uběhla lhůta pro jeho podání, nabývá rozsudek právní moci. Stejně se stane i po konečném rozhodnutí krajského soudu v případě podání odvolání.²⁵¹ Pokud bude rozsudek v právní moci, znamená to, že je pro účastníky závazný a nezměnitelný a nelze proti němu již podat řádný opravný prostředek.²⁵² Doložka právní moci je na požádání vyznačena v rozsudku, tedy je uveden den právní moci a den vykonatelnosti. Pokud by nebyl rozsudek doručen, nemohl by nabýt právní moci. Stěžejní částí rozsudku je jeho výrok. Dalšími důležitými částmi jsou odůvodnění a poučení o opravném prostředku.²⁵³

V rozsudku je soud vázán návrhem, nemůže přiznat více, než je uvedeno v návrhu, i kdyby to bylo za daných okolností možné. Nemůže rozhodovat ani o jiných věcech neuvedených v návrhu. Rozsudek soudu je deklaratorního charakteru.²⁵⁴ Soud tedy může přiznat pouze nižší výživné nebo potvrdit částku uvedenou v návrhu. Toto by účastníci řízení měli brát v úvahu a vědět o tom, aby si zbytečně „neuškodili“ a svým návrhem neomezovali soud při rozhodování o výživném. Návrhu může být vyhověno, vyhověno jen z části nebo může být zamítnut. I za průběhu jednání se ovšem mohou účastníci dohodnout na výživném - v tomto případě je řízení skončeno dohodou nebo smírem.²⁵⁵

7.2.5 Vykonatelnost rozhodnutí a jeho výkon

Vykonatelnost je vlastností soudního rozhodnutí stejně jako právní moc. Lze ji charakterizovat jako „stav vynutitelnosti rozhodnutí za pomoci prostředků státní moci.“²⁵⁶ V případě vyživovací povinnosti rozvedených manželů je rozsudek předběžně vykonatelný (podle § 162 odst. 2 OSŘ), z čehož vyplývá, že již od doručení rozsudku běží lhůta k plnění a nezáleží na tom, zda je tento rozsudek pravomocný.²⁵⁷ Jedná se o tzv. fakultativní předběžnou vykonatelnost, která může být stanovena pouze na návrh. Pokud je tedy navrhnutá předběžná vykonatelnost podle § 162 odst. 2 OSŘ, soud po přezkoumání

²⁵⁰ Podle § 156-157 OSŘ.

²⁵¹ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 99, 104.

²⁵² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 310.

²⁵³ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 99-101, 104-105.

²⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 226, 309.

²⁵⁵ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 101.

²⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 310.

²⁵⁷ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 248 (§ 761 OZ).

zákonných podmínek stanovených v tomto ustanovení (pokud nejde o případy, které jsou předběžně vykonatelné ze zákona na základě § 162 odst. 1 OSŘ) rozhodne samostatným výrokem o předběžné vykonatelnosti.²⁵⁸

Pokud tedy není výživné plněno včas, lze se domáhat práva na poskytování výživného pomocí státního donucení. V tomto případě lze postupovat podle § 258 OSŘ, tedy použít výkon rozhodnutí na peněžité plnění, a to například srážkami ze mzdy, prodejem movitých a nemovitých věcí a dalších. Nebo lze použít exekuci podle § 59 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „EŘ“).²⁵⁹

7.2.6 Soudní poplatky

Se soudním řízením jsou spojeny soudní poplatky, které vznikají podáním návrhu na zahájení řízení a poplatky za úkony, kdy povinnost zaplatit poplatek vzniká podáním návrhu na provedení úkonu. Po vzniku této poplatkové povinnosti musí být poplatek zaplacen (lze i současně s podáním návrhu na zahájení řízení). Jelikož někteří lidé nemají možnost veškeré poplatky za soudní řízení zaplatit z důvodu nedostatečného materiálního základu, mohou požádat o osvobození od soudních poplatků. Vychází to z práva na spravedlivý proces, které je zaručeno Listinou,²⁶⁰ podle které každý musí mít přístup k soudu a nemůže být překážkou skutečnost, že daná osoba má nedostatek majetkových prostředků a v důsledku toho nemůže zaplatit soudní poplatky.²⁶¹

Na řízení o výživném rozvedeného manžela se vztahuje osvobození od soudních poplatků podle § 11 odst. 2 písm. c) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudních poplatcích“). Toto osvobození je vztaženo pouze na toho, kdo podal návrh před soudem prvního stupně. Podle § 11 odst. 2 zákona o soudních poplatcích je osobní osvobození (osoby typově označené, osvobozené od soudních poplatků) vztahováno jen na navrhovatele v řízení, ne na žádné jiné osoby v rámci řízení. Navrhovatel je také osvobozen od poplatků za úkony podle § 11 odst. 5 zákona o soudních poplatcích.²⁶²

²⁵⁸ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 569-570 (§ 162 OSŘ).

²⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 238.

²⁶⁰ A Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 6).

²⁶¹ VEČEŘA, Jiří. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. XV-XVII.

²⁶² Tamtéž, s. 78, 81 (§ 11 zákona o soudních poplatcích).

7.2.7 Náklady řízení

Náklady řízení si každý z účastníků platí sám. Jedná se o náklady, které vznikají účastníkovi osobně (obsahem jsou například hotové výdaje právních zástupců, náklady, které jsou spojené s pořízením důkazu nebo ušlý zisk). Jedna strana nemůže po druhé požadovat uhrazení nákladů za zakoupení obleku nebo za pohlídání dětí. V případě výživného rozvedeného manžela je toto právo na přiznání nákladů řízení však přiznáváno (oproti řízení o výživném na nezletilé dítě, kdy žádné ze stran nevzniká právo na náhradu nákladů řízení). Pokud má účastník plný úspěch ve věci podle OSŘ, je mu přiznána náhrada nákladů řízení proti druhé straně, která ve věci neuspěla. V případě částečného úspěchu ve věci je soudem stanoveno, že žádnému účastníkovi nevznikne právo na náhradu nákladů řízení nebo je náhrada nákladů rozdělena. Obě strany mají možnost podat odvolání proti povinnosti uhradit náklady řízení, která byla určena soudem. Pokud byl odvoláním napaden pouze tento výrok, nebude soud rozhodovat veřejně, ale pouze v zasedání neveřejném a účastníky vyrozumí o výsledku řízení písemně. Jinak je takové odvolání projednáno s ostatními napadenými výroky rozsudku.²⁶³

7.2.8 Odvolání a mimořádné opravné prostředky

Odvolání je řádný opravný prostředek. Lze ho podat proti rozsudku okresního soudu do patnácti dnů ode dne, kdy bylo účastníkovi doručeno písemné vyhotovení rozhodnutí. V případě zastoupení advokátem bude doručováno jemu. O odvolání rozhoduje krajský soud a účinky odvolání jsou takové, že pokud je podáno některým z účastníků, rozsudek nenabude právní moci. Je o něm rozhodováno ve veřejném zasedání a soud může odvolání odmítnout, vyhovět mu a změnit rozsudek, rozsudek zrušit a vrátit věc okresnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí, nebo může být rozsudek prvního stupně potvrzen. Pokud odvolání napadá jen jeden výrok, ten je přezkoumán a ostatní výroky nabudou právní moci. I v případě odvolání platí osvobození od soudních poplatků. Odvolání lze vzít zcela nebo zčásti zpět (do doby, než dojde k závěrečné poradě soudu) a tím dojde k zastavení řízení.²⁶⁴

Mimořádnými opravnými prostředky lze napadnout rozsudek, který je již pravomocný. V civilním řízení se jedná o dovolání, žalobu pro zmatečnost a žalobu na povolení obnovy řízení. Dovolání je ovšem nepřipustné ve věcech rodinného práva, kromě řízení o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, o určení nebo popření rodičovství, nezrušitelném

²⁶³ KOVÁŘOVÁ: *Výživovací povinnost...*, s. 102-103.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 103-104.

osvojení a řízení o pozastavení nebo omezení výkonu rodičovské odpovědnosti.²⁶⁵ Tyto prostředky však nejsou často ve věcech výživného využívány, jelikož je možná změna rozhodnutí v případě, že dojde ke změně poměrů.²⁶⁶ Změna rozhodnutí je přípustná v situaci, pokud došlo ke změně poměrů. Je přípustná od doby, kdy k této změně došlo.²⁶⁷ Změnou poměrů je myšlen stav, kdy se oprávněnému bývalému manželovi zlepší finanční situace, najde si zaměstnání nebo naopak na druhou stranu, pokud se povinnému manželovi narodí dítě nebo se změní jeho finanční situace a výdělky. Jsou to tedy zásadní situace v životě člověka, které mají výrazný vliv na vyživovací povinnost nebo právo na výživné.²⁶⁸

²⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 311.

²⁶⁶ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 106-107.

²⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.

²⁶⁸ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 71.

8 Statistika rozvodů a počtu řízení o výživném rozvedeného manžela

V této kapitole bych ráda zmínila některé údaje ze statistik. Jak jsem již uvedla na začátku své diplomové práce, v současné moderní době se mnoho manželství rozvádí. Podle statistik Českého statistického úřadu došlo v České republice v 1. až 3. čtvrtletí roku 2015 k 19 157 rozvodům.²⁶⁹ Z tohoto počtu došlo v 8 696 případech rozvodů na návrh ženy, v 5 718 případech na základě společného návrhu.²⁷⁰ V roce 2014 bylo číslo počtu rozvodů 26 764, z čehož bylo 17 054 na návrh ženy.²⁷¹ Nelze ale z toho usuzovat závěry, že rozvodovost v minulém roce spíše klesla, jelikož údaje, které uvádím k roku 2015, nejsou konečné, jedná se jen o část roku. Celkový počet nebyl zatím Českým statistickým úřadem zveřejněn. Proto údaje uvádím k roku 2014.

Co se týče počtu řízení o výživném mezi rozvedenými manžely, v roce 2014 bylo 265 pravomocných rozhodnutí soudu o přiznání výživného rozvedené manželce a 19 pravomocných rozhodnutí ve prospěch rozvedeného manžela.²⁷² Podle nejnovějších údajů²⁷³ v roce 2015 bylo stanoveno výživné ve prospěch manželky v 743 případech a v 37 případech ve prospěch manžela.²⁷⁴ Z těchto výsledků lze říci, že dochází stále k nárůstům počtů přiznaných nároků na výživné rozvedeného manžela. Na druhou stranu můžeme vidět, že vzhledem k vysokému počtu rozvodů není počet rozhodnutí o výživném mezi rozvedenými manžely natolik velký. Nelze říci konkrétně proč tomu tak je. Lze se domnívat, že by to mohlo být kvůli podmínkám, které jsou požadovány, a které musí být splněny, aby byl návrh

²⁶⁹ Český statistický úřad. *Stav a pohyb obyvatelstva v ČR – 1.–3. čtvrtletí 2015. Rozvody podle regionů soudržnosti, krajů a okresů* [online]. czso.cz, 14. prosince 2015 [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/documents/10180/36863907/13006215q351.pdf/51336552-bb0a-4f8e-97dd-2ddc2e96bed1?version=1.1>>.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Český statistický úřad. *Stav a pohyb obyvatelstva v ČR – 4. Čtvrtletí 2014. Rozvody podle regionů soudržnosti, krajů a okresů* [online]. czso.cz, 23. března 2015 [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555777/13006214q451.pdf/01f98a3d-416e-4c81-8d29-5b453de2f4fc?version=1.1>>.

²⁷² Justice.cz. infoData. *Statistika a výkaznictví. Přehledy statistických listů. Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů – počet věcí* [online]. Justice.cz, 20. dubna 2015 [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_html&where=id_dokumentu=915760&typSloupec=html&fileName=null>.

²⁷³ K březnu 2016.

²⁷⁴ Justice.cz. infoData. *Statistika a výkaznictví. Přehledy statistických listů. Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů – počet věcí* [online]. Justice.cz, 4. března 2016 [cit. 6. března 2016]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_html&where=id_dokumentu=1036818&typSloupec=html&fileName=null>.

úspěšný. Většina z návrhů mohla být odmítnuta, jelikož nebyly splněny podmínky (rozebírané v předchozích podkapitolách).

Na základě výše zmíněných údajů můžeme vidět, že většina návrhů na přiznání výživného byla podána ženami, jak jsem již zmiňovala v předchozích kapitolách. Ve většině manželství je právě muž, kdo zajišťuje finanční zajištění rodiny a vydělává více peněz a po rozvodu manželství je to spíše žena, kdo potřebuje finanční prostředky. Proto číslo pravomocných rozhodnutí ve prospěch rozvedeného manžela je tak nízké oproti údaji v případě rozvedené manželky.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala vyživovací povinností mezi rozvedenými manžely. V úvodu jsem se zabírala institutem manželství, jelikož s ním je vyživovací povinnost rozvedených manželů spojena. Nejdříve musí být uzavřeno manželství, které je následně rozvedeno a poté je možné uplatňovat právo na tento druh výživného. Důležitá je tedy skutečnost, že mezi bývalými manžely existoval právní stav, který zanikl. Jinak by vůbec nárok na výživné rozvedených manželů nemohl vzniknout. V následujících kapitolách jsem se věnovala historii a vývoji tohoto institutu, předpisům, které se k němu vztahují a obecně pojmu výživného, jeho zásadám a dobrým mravům, které jsou notně významné při rozhodování soudu o vyživovací povinnosti. Navazující kapitoly již popisují konkrétně vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely, podmínky vzniku, skutečnosti, které znamenají zánik této povinnosti, sankčnímu výživnému, rozsahu a trvání výživného. Kapitolu výživného mezi manžely jsem do své práce zařadila z toho důvodu, že smyslem mé práce bylo zjistit, zda výživné rozvedeného manžela navazuje na výživné manžela za trvání manželství. Bylo tedy třeba zkoumat také podmínky pro tento institut a následně tyto dvě povinnosti porovnat. Procesní řízení je zde zahrnuto, jelikož je nedílnou součástí hmotného práva, které by bez práva procesního nemohlo být realizováno. Na závěr jsem pro zajímavost uvedla srovnání statistik počtu rozvodů a řízení o výživném rozvedeného manžela z roku 2014, jelikož na rok 2015 jsou tyto počty stanoveny jen částečně.

Cílem mé práce bylo srovnání úpravy tohoto institutu, a to porovnání OZ a ZOR. Při zkoumání těchto dvou úprav jsem došla k závěru, co se týče tématu mé diplomové práce, že nedošlo k žádným výrazným změnám a úprava tohoto institutu je postejná v obou právních předpisech. Za významnou je možné považovat změnu v uspořádání a systematice nové právní úpravy a to té, že rodinné právo bylo zařazeno do OZ a na základě toho ZOR jako samostatný právní předpis přestal od roku 2014 existovat (ve smyslu účinnosti). Cílem těchto změn byla obnova OZ, který by měl působit jako obecný předpis pro soukromé právo. Jednotlivá právní odvětví by již neměla být upravena v samostatných předpisech, ale měla by být součástí tohoto obecného předpisu.²⁷⁵ Z hlediska tohoto uspořádání mi není jasné, proč do OZ nebyla zařazena i úprava registrovaného partnerství, které je stále upraveno ve zvláštním právním předpise. Podle mého názoru by měla být tato úprava také součástí OZ, pokud má mít funkci obecného právního předpisu a obsahovat všechny občanskoprávní věci.

²⁷⁵ PLECITÝ, Vladimír. *Rukověť rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 5-6.

Co se týče úpravy vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely, hodnotím současnou právní úpravu kladně, hlavně co se týče snahy stanovit konkrétnější a jasnější podmínky pro vznik tohoto institutu. OZ tyto podmínky doplnil, čímž došlo k ulehčení rozhodování soudů, zda vyživovací povinnost vznikla nebo nevznikla.²⁷⁶ Konkrétně mám na mysli § 760 odst. 2 OZ, který se váže k tomu, zda stanovení vyživovací povinnosti je v souladu s dobrými mravy. Jsou zde výslovně stanoveny okolnosti, které musí soud vzít v úvahu při rozhodování o výživném. Není zde už jen obecný odkaz na soulad s dobrými mravy jako v ZOR, což bylo podle mě nedostatkem staré právní úpravy. Podle mého názoru je správné, že do nové právní úpravy byly některé tyto okolnosti začleněny a není vše ponecháno pouze na uvážení soudců, jako za účinnosti ZOR. Dále se domnívám, že tato úprava je značným pozitivem nové právní úpravy a posunutím dopředu. Z celkového pohledu hodnotím úpravu podle OZ pozitivně, protože je přesnější a konkrétnější než úprava v ZOR.

Negativně hodnotím pouze následující skutečnosti. Když jsem se zabývala dobou poskytování výživného rozvedeného manžela, překvapilo mě, že pro tuto povinnost není stanovena žádná minimální nebo maximální doba poskytování výživného. Podle mého názoru je toto problematické, jelikož při rozhodování nejsou soudu dány žádné hranice, podle kterých by mohl rozhodnout. I když je stanoveno, že v případě změny poměrů může dojít ke změně rozhodnutí a tím k případnému ukončení vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely, myslím si, že by bylo vhodné určitou časovou hranici v zákoně stanovit, aby pak tohoto práva nebylo zneužíváno a nebylo poskytováno zbytečně dlouhou dobu po zániku manželství.

Ohledně úpravy v OZ bych se ještě ráda zmínila o ustanovení sankčního výživného v § 762. V tomto případě je otázkou, zda musí být dokázána odkázanost na výživu jako v případě přiměřeného výživného rozvedeného manžela. Ve zmíněném ustanovení není tato okolnost upravena. Jak jsem již ve své práci zmiňovala, podle odborné literatury se tato skutečnost nemusí nutně prokazovat, stejně tak je uvedeno v komentáři k OZ.²⁷⁷ Při vyhledávání informací jsem narazila na dva různé pohledy týkající se této věci – podle jednoho názoru je ustanovení § 762 OZ speciální (tedy rozšiřuje podmínky) k § 760 OZ, což je ale druhým výkladem odmítáno a § 762 OZ je chápán jako samostatné ustanovení, tedy bez vázanosti na schopnost sám se žít. Pokud by ale mělo být speciální, měla by se i u sankčního výživného posuzovat odkázanost na výživu stanovená v tomto ustanovení – což je ale odmítáno, jak jsem již zmiňovala. Osobně se ztotožňuji s názorem, že § 762 OZ

²⁷⁶ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 237 (§ 760 OZ).

²⁷⁷ Podle názoru vyjádřeného v komentáři k OZ podle ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 250 (§ 762 OZ).

je samostatné ustanovení, chápu ho jako „zvláštní“ druh výživného mezi rozvedenými manžely, který není lex specialis k ustanovení § 760 (není tedy třeba posuzovat odkázanost na výživu v případech sankčního výživného). Tuto skutečnost vyvozují i z faktu, že kdyby měl být § 762 speciální k § 760 OZ (tedy existoval by mezi nimi určitý vztah), měla by se sankčního výživného týkat i časová neomezenost výživného po rozvodu, ale u sankčního výživného je stanovena omezená doba tří let od rozvodu manželství. Podle mého názoru by mělo být sankční výživné chápáno samostatně, bez vztahu k § 760 OZ, tedy bez prokazování odkázanosti na výživu. V sankčním výživném jde zejména o způsobení závažné újmy zapříčiněné rozvodem manželství. Sankční výživné, jak již z názvu tohoto institutu vypovídá, je obecně chápáno jako určitý trest za rozpad manželství. Nelze tento pojem ale brát tak doslova (viz kapitola Sankční výživné). Mohlo by se to tak brát pouze za předpokladu, že by bylo prokázáno převážné zapříčinění na rozvratu manželství ze strany povinného a způsobení závažné újmy oprávněnému, což ale v praxi nebude podle mého názoru tak časté, jelikož z dikce § 762 OZ je patrné, že určitý podíl na rozvodu manželství budou mít oba manželé - oprávněným je manžel, který se na rozvratu převážně nepodílel, z čehož logicky vyplývá, že je předpokládáno určité zavinění i z jeho strany, tedy podíl obou manželů na rozvratu manželství, přičemž jeden z manželů má na rozvratu manželství podíl větší. Zde nastupuje role soudů, které posoudí rozvrat manželství (důležitou roli hrají dobré mravy). Jako příklad bych mohla uvést, že nejčastěji půjde o situace, kdy manžel opustí manželku, která se stará o společné děti, kvůli tomu, že si najde jinou partnerku. Ale i v tomto případě nemusí být převážné zapříčinění na jeho straně, manželství může být zničeno na základě vlivu různých okolností (osobní problémy, rodina přestane fungovat jak má, nespokojenost, manželství již neplní funkci, jakou by mělo a není možné v něm setrvat) nebo objektivní příčiny (například závažná nemoc). Nelze tedy tento institut brát tak, že manžel zapříčinil rozvrat manželství, porušil své povinnosti a teď musí bývalé manželce platit sankční výživné, ale jde hlavně o to, že zánik manželství mohl být způsoben nějakou objektivní příčinou.²⁷⁸

V případě posuzování sankčního výživného by se tedy podle mého názoru soud měl zabývat hlavně zjištěním příčiny rozvodu. Jedním z předpokladů ve zmiňovaném ustanovení je ten, že oprávněným je manžel, který rozvrat manželství převážně nezapříčinil, ne ten, který není schopen sám se živit. Následně by se soud měl zabývat také vzniklou závažnou újmou, jelikož to je druhá podmínka v § 762 OZ, která musí být splněna. V případě prokázání obou

²⁷⁸ VESELÁ: Rodina a rodinné právo..., s. 150.

podmínek by mělo být sankční výživné přiznáno a manžel, který způsobil rozvrat manželství, by tímto měl nést následky rozvodu.

V souvislosti s odpovědností v rámci rodiny bych se chtěla zmínit ještě o dávkách pomoci v hmotné nouzi. Podle informací, které jsem našla na internetu, pokud přijde žadatel a chce zažádat o dávky pomoci v hmotné nouzi, bude muset dokázat, že se snažil získat prostředky všemi možnými způsoby, tedy i zažádáním o přiznání výživného od rodinných příslušníků – bývalého manžela, dětí a jiných (prokazuje tím, že se snažil si vlastním přičiněním zvýšit příjem). Pokud uplatní nárok nebo alespoň bude zažádáno (projeví tím snahu o zvýšení příjmu), začne se rozhodovat o dávkách v hmotné nouzi. Cílem této úpravy je to, aby rodina nesla odpovědnost za sebe a své členy. Smyslem je tedy dávat přednost rodině a stát má plnit tuto funkci až tehdy, pokud ji nemůže na základě objektivních příčin zajišťovat rodina. Přestože rodina a svazek mezi manžely zanikly, i tak spatřuji morální povinnost bývalých manželů se o své bývalé partnery postarat, jelikož je to jejich odpovědnost, kterou přijali uzavřením manželství – primárně je to záležitost rodiny a až poté státu (stát by měl být až poslední možností jak prostředky získat).²⁷⁹

Podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pomoci v hmotné nouzi“) je zjišťováno, zda si žadatel může zvýšit příjem, kdy jednou z možností je uplatnění nároků a pohledávek, čímž je myšleno podle zmiňovaného zákona i nárok na výživné. Konkrétně v případě výživného rozvedeného manžela je velmi významná doba, která uběhla od rozvodu manželství (jestliže bude tento nárok uplatňován, je třeba informovat o možnosti osvobození od soudních poplatků). Orgán pomoci v hmotné nouzi musí poučit osobu, které vznikají nároky (či pohledávky), aby je uplatnila a tím se sama podílela na zvýšení příjmů. Uplatnění nároku (popř. pohledávky) se posuzuje při prvotním určení nároku. Pokud nedojde k uplatnění nároku nebo pohledávky ve lhůtě určené orgánem pomoci v hmotné nouzi, dávka je určena bez navýšení (po dobu tří měsíců). Pokud v této době dojde k řádnému uplatnění nároku (či pohledávky), je přezkoumán nárok na dávku. Pokud nejsou nároky (nebo pohledávky) řádně uplatněny (nebo není vidět snaha o uplatnění) je dávka odejmuta a je určeno, že se nejedná o osobu v hmotné nouzi. Znovu lze dávku přiznat nejdříve po uběhnutí šesti kalendářních měsíců ode dne, kdy byla dávka odejmuta. Samozřejmě se bude posuzovat jinak situace, pokud tato osoba vyvinula všechno úsilí

²⁷⁹ VOKURKOVÁ, Iva. *Chcete dávky? Nejdřív se obraťte na exmanžela či exmanželku* [online]. Týden.cz, 19. ledna 2011 [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/chcete-davky-nejdiv-se-obratte-na-exmanzela-ci-exmanzelku_191580.html>.

a i za této situace nedošlo k uplatnění nároků (či pohledávek). V tomto případě se bude jednat o osobu v hmotné nouzi i po uplynutí zmíněných tří měsíců.²⁸⁰

Z výše uvedeného lze tedy dovodit, že prvotní cíl státu je ten, aby se o sebe lidé postarali navzájem a využili svoje zákonné nároky a teprve tehdy, pokud to nepomůže, poskytne pomoc stát.

Podle mého názoru se stát snaží o to, aby se rodina o sebe starala sama, a chce poukázat na skutečnost, že i když tento svazek zanikne, je třeba brát ohledy na fakt, že dříve po určitou dobu existoval a je třeba za něho nést následky a odpovědnost, aby nedocházelo pouze k rozvodům a vše by zajišťoval stát. Stát se, podle mého názoru, snaží, aby si lidé uvědomili, že nemohou od svých závazků „utéct“ a nemít za nic odpovědnost, což je v určitých situacích správné. V úpravě dávek v hmotné nouzi je vidět to, že se stát snaží dovést společnost k tomu, aby se snažili získat prostředky od své rodiny nebo jinde, pokud to lze. Pokud je toto splněno a příjmy jsou vlastním přičiněním (nebo alespoň snahou o to) zvýšeny, poskytne stát i tak dávky v určité výši podle toho, o kolik se zvýšili jeho příjmy tímto vlastním přičiněním. Snad by se mohlo říct, že se jedná o určitou snahu státu dávat rodiny dohromady, což ostatně by mělo být i úlohou soudu, který má v případě rozvodu manželství vést manžele nejdříve k usmíření, aby k rozvodu nedošlo. Samozřejmě se tím stát snaží také ušetřit své prostředky a zabránit zneužívání dávek.

Co se týče mé výzkumné otázky, zdali je vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu pokračováním vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely nebo se jedná o nový institut, jsem došla k takovému závěru, že se jedná o zcela samostatný institut, který nenavazuje na vyživovací povinnost mezi manžely. Tento institut stojí sám o sobě, v zákoně jsou stanoveny konkrétní podmínky pro vznik této povinnosti (nebo práva). Tento institut je založený na zániku manželství (jako jednoho z předpokladů pro vznik této povinnosti) a vyživovací povinnost mezi manžely je založena na vzniku a trvání manželství a jak jsem zmiňovala výše, tato povinnost končí zánikem manželství a následně vzniká prostor pro vznik výživného mezi rozvedenými manžely. Z toho je jasně patrné, že vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu nemůže být pokračováním této povinnosti, která rozvodem manželství zaniká. V rámci zjišťování informací mi monografie a komentáře potvrdily, že vyživovací povinnost mezi manžely je právo specifické, je založeno na rozvodu manželství, tedy na zaniklém právním vztahu a že se jedná o zcela nový institut, založený právě na zániku

²⁸⁰ BECK, Petr, GRUNEROVÁ, Ivana, PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 60, 99-101 (§ 13 a § 27 zákona o pomoci v hmotné nouzi).

manželství, jak jsem již zmiňovala. Jedná se o samostatné právo, není pokračováním ani odvozením vyživovací povinnosti manželů.²⁸¹ Mezi těmito dvěma instituty existují rozdíly, proto se zde již neuplatní měřítko, která se užívají v souvislosti s vyživovací povinností mezi manžely.²⁸²

²⁸¹ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, ZUKLÍNOVÁ: *Občanský zákoník...*, s. 237-238 (§ 760 OZ).

²⁸² NOVÁ, TĚŽKÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 161.

Seznam literatury

Právní předpisy:

- Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Komentáře:

- BECK, Petr, GRUNEROVÁ, Ivana, PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 336 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
- HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími.* 9. vydání. Praha: Leges, 2011. 456 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 586 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 1012 s.
- SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1424 s.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.

- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 752 s.
- VEČEŘA, Jiří. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související. Komentář.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 228 s.

Monografie:

- DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: praktický návod, jak problémy řešit a jak jim předcházet.* Praha: Linde, 2002. 104 s.
- FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 260 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo.* Praha: C. H. Beck, 2015. 366 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo.* Brno: Doplněk, 2006. 398 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy.* 1. vydání. Praha: Computer Press, 2000. 83 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi: rozvod, děti, výživné.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 41 s.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných.* 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 152 s.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci.* 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 168 s.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. (Ne)sporná řízení v rodinněprávních věcech. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy.* Praha: Leges, 2010, s. 42-56.
- NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. Praktická příručka s judikaturou a vzory.* 1. vydání. Praha: Linde, 1995. 226 s.
- PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva.* Praha: EUROUNION, s. r. o., 2001. 364 s.
- PLECITÝ, Vladimír. *Rukověť rodinného práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 155 s.
- POLIŠENSKÁ, Petra (ed.). *Přehled judikatury ve věcech manželství: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku).* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2013. 372s.

- RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍKOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Inštitúty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s.
- VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo. Historie, súčasnosť a perspektívy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 262 s.

Odborný časopis:

- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČ, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 3, s. 23-32.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 801-815.
- LUŽNÁ, Romana. Výživné rozvedeného manžela a po zrušení registrovaného manželství. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 6, s. 5-9.
- LUŽNÁ, Romana. Výživné rozvedeného manžela. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 3, s. 8-11.
- RAŠOVSKÝ, David. Dobré mravy jako kritérium priznání výživného. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 421-427.
- WESTPHALOVÁ, Lenka, SPÁČIL, Ondřej. Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 6, s. 216-223.

Judikáty:

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 135/2004.
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. října 2005, sp. zn. 10 Co 459/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad. *Stav a pohyb obyvatelstva v ČR – 1.–3. čtvrtletí 2015. Rozvody podle regionů soudržnosti, krajů a okresů* [online]. czso.cz, 14. prosince 2015 [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/documents/10180/36863907/13006215q351.pdf/51336552-bb0a-4fbe-97dd-2ddc2e96bed1?version=1.1>>.

- Český statistický úřad. *Stav a pohyb obyvatelstva v ČR – 4. Čtvrtletí 2014. Rozvody podle regionů soudržnosti, krajů a okresů* [online]. czso.cz, 23. března 2015 [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555777/13006214q451.pdf/01f98a3d-416e-4c81-8d29-5b453de2f4fc?version=1.1>>.
- Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. Justice.cz, 3. února 2012 [cit. 23. ledna 2016]. 598 s. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
- Justice.cz. infoData. *Statistika a výkaznictví. Přehledy statistických listů. Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů – počet věcí* [online]. Justice.cz, 20. dubna 2015 [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_html&where=id_dokumentu=915760&typSloupce=html&fileName=null>.
- Justice.cz. infoData. *Statistika a výkaznictví. Přehledy statistických listů. Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů – počet věcí* [online]. Justice.cz, 4. března 2016 [cit. 6. března 2016]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_html&where=id_dokumentu=1036818&typSloupce=html&fileName=null>.
- ŠOURKOVÁ, Martina, KOLÁŘOVÁ, Eva. *Výživné mezi manžely a mezi rozvedenými manžely* [online]. epravo.cz, únor 2013 [cit. 2. února 2016]. Dostupné na <http://www.iustitia.cz/_dataPublic/photo/d005a53f6f4af2152406612c5b7b4672/Vyzivne%20mezi%20manzely.pdf>.
- VOKURKOVÁ, Iva. *Chcete dávky? Nejdřív se obraťte na exmanžela či exmanželku* [online]. Týden.cz, 19. ledna 2011 [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/chcete-davky-nejdriv-se-obratte-na-exmanzela-ci-exmanzelku_191580.html>.

Shrnutí

Tato práce se zabývá tématem vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. Jelikož v současné době dochází k stále většímu počtu rozvodů, je téma vyživovací povinnosti a práva na výživné značně probíraným tématem. Vyživovací povinnost mezi manžely po rozvodu je zvláštním institutem, který slouží k finančnímu nebo jinému zajištění manžela i po zániku manželství.

Obsahem a cílem práce je srovnání úpravy obsažené v ZOR (který je již zrušený) a v současné právní úpravě, tedy v OZ. V rámci platnosti a účinnosti OZ došlo ve sféře rodinného práva k některým změnám, hlavně v systematicce, kdy rodinné právo bylo začleněno do OZ. Co se týče obsahových změn tohoto institutu, nejedná se o nikterak velké úpravy, avšak i tak jsou zde některé otázky, kterým je třeba věnovat pozornost.

Práce se dělí do osmi kapitol, kdy prvních šest z nich se věnuje hmotněprávní úpravě vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely a pro srovnání i částečně vyživovací povinnosti mezi manžely za trvání manželství. V předposlední kapitole se věnuji procesní stránce věci, jelikož nároky z hmotněprávní úpravy jsou velmi často uplatňovány soudní cestou a právě skrze procesní úpravu se prosazuje právo hmotné. V závěrečné kapitole práce jsou uvedeny údaje o počtu rozvodů a řízení o vyživovací povinnosti rozvedeného manžela. Jedná se o srovnání údajů k roku 2014 (v případě rozvodů pouze za tento rok, jelikož dosud není znám celkový počet rozvodů za rok 2015) a k roku 2015.

Summary

My thesis deals with the topic of maintenance of divorced spouses. Maintenance duty is highly discussed topic, especially because of the number of divorces nowadays. With marriage, specific relationship arises between spouses. It is not only an emotional relationship, but also a legal relationship. On the base of legal relationship, spouses have many rights and duties in marriage. These cease to exist after the divorce and subsequently some new rights or duties are formed. Maintenance of divorced spouses is one of them.

The purpose of my thesis is a comparison of the old and the new legislation of Family Law in the Czech Republic. There are some changes in the new legislation. The fact that Family Law was subsumed into the Civil Code can be considered as a fundamental change.

This thesis is divided into eight chapters. At first, the maintenance of divorced spouses is described. Afterwards, there is given space for maintenance of spouses because there is connection between these two obligations (or rights). In the seventh chapter of the thesis the procedural law is described. The rights are very often asserted through courts which is the reason why procedural law is important as well. At the end, there is mentioned particular statistics about numbers of divorces and procedures of maintenance of divorced spouses in the Czech Republic.

Klíčová slova

Rodinné právo, vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely, vyživovací povinnost mezi manžely, výživné, rozvod, procesní řízení

Key words

Family Law, maintenance of divorced spouses, maintenance of spouses, maintenance, divorce, judicial proceeding